नं० ७४४ घ/१
पद्यावली
पत्राणि ५४

सेवाकर्त्तुरप्रभं प्रभुं सेवाहीनस्य तु प्रभ्रमप्रभं भवतीति तः सेवैवोचिता=१

दि मधुमथनत्वदंघ्रिसेवां हृदि विदधाति जहाति वा विवेकी ॥ तदखिलमपि दुष्कृतं त्रिर
लोक्यां कृतमकृतं न कृतं कृतं च सर्वं ॥ १० ॥ तेषामेव ॥ काषायान्नचभोजनादिनियमा
न्नो वा वने वासतो व्याख्यानादथ वा मुनिव्रतभराच्चित्तोद्भवः क्षीयते ॥ किं तु स्फीतकलिं
दशैलतनयातीरेषु विक्रीडतो गोविंदस्य पदारविन्दभजनारम्भस्य लेशादपि ॥ ११ ॥ स
र्वस्य ॥ ४ अपथ्येन्नाः सौभाग्य ॥ नानोपचारकृतपूजनमार्त्तिबन्धोः प्रेम्णैव भक्त
हृदयं सुखविद्रुतं स्यात् ॥ यावत्क्षुदस्ति जठरे जरठा पिपासा तावत्सुखाय भवतो ननु भ
क्ष्यपेये ॥ १२ ॥ श्रीरामानन्दरायस्य ॥ अलमलमियमेव प्राणिनां पातकानां निरसनविष

कामादिरूपोवि कारः=३ कृतानुभवस्या न्यपापतापदूरी करणकामस्यो क्तिः=४

निरासं कर्तुं ~~कं~~ ~~कायस्यास्य कास्य=~~ कायस्याशक्तस्य=१

प्रतिवस्तूपमालंकारोत्र=२

साधनं तरेणदुर्लभस्यापि मोक्षस्यानायासप्रापकत्वाद होमकर्म माहात्म्यं =१

कृष्णभक्तिरस
रहितस्य ततोप्य
धिकं प्रेमरसं वा
छतः प्रेमभक्त
स्योक्तिः =२
3

येषां कृष्णकृष्णेति वाणी ॥ यद्दि भवति मुकुंदे भक्तिरानंदसान्द्रा बिलुठति चरणाब्जे मोक्षसाम्रा-
ज्यलक्ष्मीः ॥ १२ ॥ सर्वे रसाः ॥ कृष्णभक्तिरसभाविता मतिः क्रीयतां यदि कुतोपि लभ्यते ॥ तत्र मू-
ल्यमपि लौल्यमेकलं जन्मकोटिसुकृतैर्न लभ्यते ॥ १४ ॥ कस्यचित् ॥ ज्ञानमस्ति तुलितं च तु-
लायां प्रेम नैव तुलितं च तुलायां ॥ सिद्धिरेव तुलितात्र तुलायां कृष्णनाम तुलितं न तुलायां ॥
१५ ॥ श्रीधरस्वामिपादानां ॥ पञ्चमं यन्नाममाहात्म्यं ॥ अंहः संहरदखिलं सकृदुदयादेव
सकललोकस्य ॥ तरणिरिव तिमिरजलधिं जयति जगन्मंगलं हरेर्नाम ॥ १६ ॥ श्रीलक्ष्मीधराणां ॥
क्ष्मीधराणां ॥ चतुर्णां वेदानां हृदयमिदमाकृष्य हरिणा चतुर्भिर्यद्वर्णैः स्वयमघटि नारा

= गोपानां गणकर्दमे विरमसे विप्राध्वरे लज्जसे वृषेगोकुलजं कृतैः श्रुतिशतैर्मौनं समालंबसे । दासं गोकुलपुंश्चलीषु कुरुषे स्वाम्यं न [illegible]
दांतात्मसुज्ञातं कृष्ण तवांघ्रिपंकजरजः प्रेमैकलभ्यं परम् ॥ =५

अहो अतुलंभ
गव प्रेमलब्धा
अजामलादो
पूरण कृष्णः
प्रति
दे; =३

= नारायणनाममाहात्म्यं =१

=योगादिनात्मानं मुक्तं मन्यमानं दृष्ट्वाप्यपरितुष्टस्य नामकीर्त्तनमेव मुख्यं कुर्वतः उक्तिः =४
नामेतरसाधनतो मुक्तिरपि नेष्टा नाम जपतो ब्रह्मापि दुःखदमस्त्विति अहो नाममाहात्म्यं =४

यत्पदं ॥ तदेतज्जायंतो वयमनिशमात्मानमधुना पुनीमो जानीमो न हरिपरितोषाय र-
किमपि ॥ ७ ॥ कस्यचित् ॥ योगश्रुत्युपपत्तिनिर्जनवनध्यानाध्वसंभावितं स्वाराज्यं प्रति-
पद्य निर्भयममी मुक्ता भवन्तु द्विजाः ॥ अस्माकं तु कलिंदकुञ्जकुहरप्रोन्मीलदिंदीवरश्रे-
णीश्यामलधाम नाम जपतां जन्मास्तु लक्षावधि ॥ ८ ॥ श्रीमदीश्वरपुरीपादानां ॥ क-
ल्याणानां निधानं कलिमलमथनं पावनं पावनानां पाथेयं यन्मुमुक्षोः सपदि परपद-
प्राप्तये प्रस्थितस्य ॥ विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां जीवनं सज्जनानां बीजं धर्मद्रु-
मस्य प्रभवतु भवतां भूतये कृष्णनाम ॥ ९ ॥ कस्यचित् ॥ वेपंते दुरितानि मोहमहिमा संमो-

सकलार्थसाधकं नामेति =२

नामवक्तुमभिलषिते एंककं पास्तान नाशादित लक्षणं भवतीति नाम्नो तीव महत्त्वं =२

नरकभीवारकत्वे नापि नाम्नः =३ कीर्त्तनतो लब्धचित्तप्रसादे रुक्तिः =४

५

हमालेवेसान्तकेनरवरंजनीकलयते श्रीचित्रगुप्तः कृती। सानन्दं मधुपर्कसंभृतिविधौ वेधाः
करोत्युद्यमं वक्तुं नाम्नि तवेश्वराभिलषिते ब्रूमः किमन्यत्परं ॥२०॥ कस्यचित्॥ कः परेत
नगरीपुरंदरः को भवेदथ तदीयकिंकरः। कृष्णनाम जगदेकमंगलं कंठपीठमुररीकरोति
चेत्॥२१॥ आनन्दाचार्य्यस्य॥ चेतोदर्प्पणमार्ज्जनं भवमहादावाग्निनिर्वापणं श्रेयः कै
(भक्तहृदि) (नाम स्मर्तेः)
रवचंद्रिकावितरणं विद्यावधूजीवनं॥ आनन्दाम्बुधिवर्द्धनं प्रतिपदं पूर्णामृतास्वा
दनं सर्वात्मस्नपनं परं विजयते श्रीकृष्णसंकीर्त्तनम्॥२२॥ श्रीभागवते॥ ब्रह्मांडानां को कृष्णः
टिसंख्याधिकानामैश्वर्य्यं यच्चेतनानां वा यद्दंशः॥ आविर्भूतं तन्महः कृष्णनाम तन्मे ४

यस्याप्राः ऐश्वर्य्यं ज्ञानं च तन्महस्तेजः कृष्णनामभूतं =१

साध्यं साधनं जीवनं च ॥ २३ ॥ केषांचित् ॥ विष्णोर्नामैव पुंसः शमलमपहरत्पुण्य
मुत्पादयच्च ब्रह्मादिस्थानभोगाद्विरतिमथ गुरुश्रीपदद्वंद्वभक्तिं । तत्त्वज्ञानं च विष्णो
रिह मृतिजननभ्रांतिबीजं च दग्ध्वा संपूर्णानंदबोधे महति च पुरुषं स्थापयित्वा नि
तांतं ॥ २४ ॥ श्रीभगवद्व्यासपादानां ॥ नाम चिंतामणिः कृष्णश्चैतन्यरसविग्रहः ॥ पू
र्णः शुद्धो नित्यमुक्तोऽभिन्नत्वान्नामनामिनोः ॥ २५ ॥ तेषामेव ॥ मधुरमधुरमेतन्
मंगलं मंगलानां सकलनिगमवल्लीसत्फलं चित्स्वरूपं । सकृदपि परिगीतं श्रद्ध
या हेलया वा भृगुवर नरमात्रं तारयेत्कृष्णनाम ॥ २६ ॥ तेषामेव ॥ स्वर्गार्थीया व्यव

कृष्णनाममाहात्म्यं सत्त्ववचा व्यास आह स्म = १

यागयोगव्रतानवतां प्रयासवा
जल्पपशुक्तं कृष्णभक्त आह = १

सितिरसौ दीनयत्येव लोकानुमोद्यापेक्षा मनयति जनं केवलं क्लेशभाजं । योगो योगः
परमविरसस्ताहशैः किं प्रयासैः सर्वं त्यक्त्वा मम तु रसना कृष्ण कृष्णेति रौतु ॥ २७ ॥ कस्य
5
चित् ॥ सदा सर्वत्रास्ते ननु विमलमाद्यं तव पदं तथाप्येकं स्तोकं न हि भवतरोः पत्रमभिन
त् ॥ क्षणं जिह्वाग्रस्थं तव तु भगवन्नाम निखिलं समूलं संसारं दहति कतरत्सेव्यमन
योः ॥ २८ ॥ श्रीधरस्वामिपादानां ॥ आकृष्टिः कृतचेतसां सुमहतामुच्चाटनं चांहसामाचां
डालममूकलोकसुलभो वश्यश्च मोक्षश्रियः ॥ नो दीक्षां न च दक्षिणां न च पुरश्चर्यां म
नागीक्षते मंत्रोयं रसनास्पृगेव फलति श्रीकृष्णनामात्मकः ॥ २९ ॥ श्रीलक्ष्मीधराणां । ५

आकर्षोच्चाटव
पूरीकारकरणेषु
मंत्रेषू[illegible]त्वम
ल्पायास[illegible]साध्यत्वं
चाह = ३

इतिवदेति शेषः
दृश्यते स्पर्धा
नामैव = ४

ईश्वरा भजतेन पूर्वजन्मसु गतं कालं प्रेमावस्थायां शोचति = २

= १ परमपुरुषार्थप्रदानि नामानि पश्यन्तेषु परां प्रीतिं प्रार्थयति
कृपणधनानीवेति वा एवंविधानि यतः कृतः साधुसमातः सन्तु इति प्रार्थना = १

सर्वाधोपकारकत्वं स्मरति = २

भजनवतः स्थितिमुपदिशति = ४

विधेयानि विचार्य्याणि विचिन्त्यानि पुनः पुनः ॥ कृपणस्य धनानीव त्वन्नामानि भवन्तु
मे ॥३०॥ कस्यचित् ॥ नाम्नामकारि बहुता निजसर्वशक्तिस्तत्रार्पिता नियमितः स्मर
णे न कालः ॥ एतादृशी तव कृपा भगवन्ममापि दुर्दैवमीदृशमिहाजनि नानुरागः ॥३
१॥ श्रीभगवतः ॥ तृणादपि च नीचेन तरोरपि तितिक्षुणा ॥ अमानिना मानदेन की
र्त्तनीयः सदा हरिः ॥३२॥ श्रीभगवतः ॥ श्रीरामेति जनार्द्दनेति जगतां नाथेति नाराय
णेत्यानन्देति दयापरेति कमलाकान्तेति कृष्णेति च ॥ श्रीमन्नाममहामृताब्धिलह
रीकल्लोलमग्नं मुहुर्मुह्यन्तं गलदश्रुनेत्रमवशं मां नाथ नित्यं कुरु ॥३३॥ श्रीलक्ष्मीध

नाममाहात्म्यप्रदर्शषड्भिः श्लोकैर्नामान्येवाह = २

= प्रत्येकमिति पृष्टः प्रत्येकप्रकर्षद्योतकः = २

विमुखस्य भूषा या सक्तस्य
च भूषो तस्मत्वं संपादयन्नाह = २

6

राणं॥ श्रीकांत कृष्ण करुणामय कंजनाभ कैवल्यवल्लभ मुकुंद मुरांतकेति॥ नाममावलीविमल
मौक्तिकहाररत्नकमीलावल्पवंचनं करीकरवाणि कंठे॥ २४॥ तेषामेव॥ कृष्ण राम मुकुंद वा
मन वासुदेव जगद्गुरो मत्स्य कच्छप नारसिंह वराह राघव पाहि मां॥ देवदानवनारदादि
मुनींद्रवंद्य दयानिधे देवकीसुत देहि मे निजपादभक्तिमचंचलां॥ २५॥ हे गोपाल क हे कृपा
जलनिधे हे सिंधुकन्यापते हे कंसांतक हे गजेंद्रकरुणापारीण हे माधव॥ हे रामानुज हे
जगत्त्रयगुरो हे पुंडरीकाक्ष मां हे गोपीजननाथ पालय परं जानामि न त्वां विना॥ २६॥ ६
श्रीवैष्णवस्य॥ श्रीनारायण पुंडरीकनयन श्रीराम सीतापते गोविंदाच्युत नंद नंदन मु

अातिमिष्ट नामभिः
संबोध्य निजपाद
भक्तिः प्रार्थ्यते र
तियाचनसौष्ठी
लघं = ४

अत्र प्रत्येकं हे शब्दो ति भवतप्त माम् पालयेति प्रार्थना = २

कुंदानंद दामोदर ॥ विष्णो राघव वासुदेव नृहरे देवेंद्र चूडामणे संसारार्णवकर्णधार
क हरे कृष्णाय तुभ्यं नमः ॥ ३७ ॥ तस्यैव ॥ भांडीरे शशिखंडमंडन वर श्रीखंडलिप्तांग हे वृं
दारण्यपुरंदर स्फुरदमंदेंदीवरश्यामल कालिंदीप्रिय नंदनंदन परानंदारविंदेक्षण।
हे गोविंद मुकुंद सुंदरतनो मां दीनमानंदय ॥ ३८ ॥ श्रीगोपालभट्टस्य ॥ ३ अथ श्रीकृष्णचरि
तस्य माहात्म्यं ॥ श्रुतमप्योपनिषदं दूरे हरिकथामृतात् ॥ यन्न संति द्रवच्चित्तकंपाश्रुपुलको
द्गमाः ॥ ३९ ॥ श्रीभगवद्व्यासपादानां ॥ नैव दिव्यसुखभोगमर्थये नापवर्गमपि नाथ कामये ॥
यांतु कर्णविवरं दिने दिने कृष्णकेलिचरितामृतानि मे ॥ ४० ॥ कपरस्य ॥ अहो अहोभिर्न कलें

लोकापवर्गानंददतोधिकतरं पद्मपन्प्रार्थयति=१

भवकर्णधार कले नंसंबोध्य किमपि स्वाभिप्रायं प्रार्थयन्न्वणमति =१

परानंदे हि चित्तं द्रवति ताश्विकंपु लकादि =२

विषयलाभाला भादिना दुःखित स्योक्तिः=४

कृष्णं विना रोमहर्षैर्द्रवताचेतसा विना। विना नंदाश्रुकलया श्रुध्येकृत्या विनाशयः=२

किं साध्यं निस्स्वादुतातर=२

विदूयतेस्तुधासुधारामधुरं पदेपदे ॥ दिनेदिने चंदनचंद्रशीतलं यशो यशोदातनयस्य गीय कलितापप्रशमन त्वंपश्यन्निवाह=२
ते ॥४१॥ तस्यैव ॥ नंदनंदनकैशोरलीलामृतमहांबुधौ ॥ निमग्नानां किमस्माकं निर्वाण
लवर्णांभसा ॥४२॥ यादवेंद्रश्रीपादानां ॥ त्वत्कथामृतपाथोधौ विहरंतो महामुदः ॥ कुर्वं
कथामृतपानजा तहृतत्स्वामिमा नाःकश्चात्तेणव दंति केचित् वयमि ति भावः=४
ति कृतिनः केचिच्चतुर्वर्गं तृणोपमं ॥४३॥ श्रीधरस्वामिपादानां ॥ तत्रैव गंगा यमुना च तत्र
च गोदावरी सिंधुसरस्वती च ॥ सर्वाणि तीर्थानि वसंति तत्र यत्राच्युतोदारकथाप्रसंगः अतिपावनत्वं बाह=२
॥४४॥ कस्यचित् ॥ या भुक्तिलक्ष्मीर्भुवि कामुकानां या मुक्तिलक्ष्मीर्हृदि योगभाजां ॥ या
नंदलक्ष्मीरसिकेंद्रमौलेः साकापि लीलाऽवतु माधवस्य ॥४५॥ श्रीशंकरस्य ॥७ अ ७

अतिशोभावत्वचाहे=२

=एवं लीलाकर्त्तुर्भगवतो ध्यानमुचितमिति तद्ध्यानमाह=१

यथ श्रीकृष्णस्य ध्यानं॥ फुल्लेन्दीवरकांतिमिंदुवदनं बर्हावतंसप्रियं श्रीवत्सांकमुदारकौस्तु
भधरं पीतांबरं सुंदरं॥ गोपीनां नयनोत्पलार्चिततनुं गोगोपसंघावृतं गोविंदं कलवेणुवाद
नपरं दिव्यांगभूषं भजे॥४६॥ शारदाकारस्य॥ अंसालंबितवामकुंडलधरं मंदोन्नतभ्रू
लतं किंचित्कुंचितकोमलाधरपुटं साचिप्रसारेक्षणं॥ आलोलांगुलिपल्लवैर्मुरलि
कामापूरयंतं मुदा मूले कल्पतरोस्त्रिभंगललितं ध्यायेज्जगन्मोहनं॥४७॥ कस्यचि
त॥ अधरे विनिहितवंशं चंपककुसुमेन विरचितावतंसं॥ विनतदधानमंसं वामं सतत
तं नमामि जितकंसं॥४८॥ पुरुषोत्तमदेवस्य॥ व्यत्यस्तपादकमलं ललितत्रिभंगं सौ

मुरलीवादनकालिकृष्णस्य ध्यानमाह=२

६. भोगपंनेशविरलीकृतकेशपाशं॥ पिच्छावतंसमुररीकृतवेशनालमव्याजमोहिनमुपैमि
कृपाविशेषं॥४१॥ कस्यचित्॥ ८ अथ श्रीकृष्णभक्तवात्सल्यं॥ अंतर्द्धितचमूपतिसा
हितहस्तमस्त्रीकृतगणितमणिपादुकं किमितिविस्मितांतःपुरं॥ अवाहनपरिष्कृतं पतग
राजमारोहतः करिवरं हंहितेभगवतस्त्वराय्यै नमः॥५०॥ दाक्षिणात्यस्य॥ द्रौपदीत्राणे
दाक्यं॥ तमसिरविरिवोद्यन्मज्जतानां प्लवानां प्लव इव तृषितानां स्वादुवर्षीव मेघः॥ निधि
रिव निधनानांतीव्रदुःखामयानां भिषगिव कुशलं नो दातुमायातु शौरिः॥५१॥ व्यासपा
दानां॥ २ अथ भक्तानां माहात्म्यं॥ प्रह्लादनारदपराशरपुंडरीकव्यासांवरीषशुक

गजेंद्रमोक्षणेए कत्वरा भक्तवात्सल्यं द्योतयति = २

कृष्णः ८

अतिदुःखित्वेनामितदुःखदत्वेन च स्वस्पहरे श्रोपमानवाञ्छल्यं ग्रसाह्लादेनवा = २

प्रेमभक्त्या नामा
हात्म्यम् = २

स्मरणेनयस्यम
नोनिश्चलम् = १

शौनकभीष्मकाद्याः नूारुकांगदोद्धवविभीषणफाल्गुणादीनेतानहं परमभागव
तान्नमामि ॥ ५२ ॥ शार्दूलविक्रीडितस्य ॥ श्रीविष्णोः श्रवणे परीक्षिदभवद्वैयासकिः कीर्तने
प्रह्लादः स्मरणे तदंघ्रिभजने लक्ष्मीः पृथुः पूजने ॥ अक्रूरस्त्वभिवंदने कपिपतिर्दा
स्येथसख्येऽर्जुनः सर्वस्वात्मनिवेदने बलिरभूत्कृष्णाप्तिरेषां परा ॥ ५३ ॥ कस्यचित्
तेभ्योनमोस्तुभववारिधिजीर्णपंकसंमग्नमोक्षणविचक्षणपादुकेभ्यः ॥ कृष्णेतिव
र्णयुगलश्रवणेनयेषामानंदथुर्भवतिनर्तितरोमवृन्दः ॥ ५४ ॥ उत्कलस्य ॥ हरिस्मृ
त्याह्लादस्तिमिततमनस्सोयस्यकृतिनः सरोमांचः कायोनयनमपिसानंदसलिलं ॥

कृष्णप्रेमभक्तस्यतद्ध्यानद्रवच्चित्तस्यावस्थामाहा = १ माहात्म्यं चानुत्तमं = १

एषां श्रवणादिन
बभिरूपचारैर्दुर्ल
भापिकृष्णप्राप्तिरर
होएषांभाग्यं = ४

२ = अनंतब्रह्मांडनिधानस्य सहस्रभानुभासमानस्य जनचिंतितप्रदानस्याखिललोकपालपालकस्य चिंतामणिरचितामितभूप्रदेशस्य
कल्पद्रुमारामस्य सकलसुखसद्मवैकुंठावासस्य भक्तपराधीनस्वभावस्यातः प्राप्याप्यपरतोषस्य परमविरक्तस्य कृष्णैकभक्तस्य कृष्णभक्तस्य कृतकृत्यस्य स्वसाधनजातस्य गुणिजनगणनीयचरितस्यावस्थावर्णनमित्यहो माहात्म्यमिति शिवम् =२

१

तमेवाचंद्रार्कं व्रज पुरुषधौरेयमवने किमन्यैस्तैर्भारैर्यमसदनगत्यागतिपरैः॥
पूर्णानंदस्य॥ मङ्क्तः सरितां पतिं चुलुकवत्खद्योतवद्भास्करं मेरुं पश्यति लोष्टव
त्किमपरं भूमेः पतिं भृत्यवत्॥ चिंतारत्नचयं शिलाशकलवत्कल्पद्रुमं काष्ठवत्संसा
रं तृणराशिवत्किमपरं देहं निजं भारवत्॥५८॥ सर्वज्ञस्य॥ मीमांसारजसा मलीमस
दृशां तावन्न धीरीश्वरे गर्वोदर्ककुतर्ककर्कशधियां दूरेपि वार्ता हरेः॥ जानंतोपि न जानते
श्रुतिसुखं श्रीरंगसंगाद्दृते सुस्वादुं परिवेषयंत्यपि रसं गुर्वीं निदर्वीं स्पृशेत्॥५९॥ श्रीमा कुसुमः
धवसरस्वतीश्रीपादानां॥ ज्ञानावलंबकाः केचित्केचित्कर्मावलंबकाः॥ वयं तु हरिदा ९

=२ अधीतशास्त्राण्यपि हरिविमुखानि नार्थसाधकानि किं तु इंद्रियायासभूतान्येवेति निंदति अहो दौर्भाग्यम् =२

तद्दयाव्याकुलचेतसां नः अस्माकं तत्र आशापि नायाति अहो दौर्भाग्यमिति दैन्योक्तिः =३

तत एव परम प्रुम पर्य प्राप्तेः =१

सानां पादनाल बलं बकाः ॥ ५८ ॥ कस्यचित् ॥ २० अथ भक्तानां दैन्योक्तिः ॥ नामानि
प्रणयेन नते सुहृद्गति नां तन्वति तुंडोत्सवं धामानि प्रथयंति हंत जलदश्यामानि नेत्रांज
नं ॥ सामानि श्रुतिशष्कुलीमुरलिका जातान्यलं कुर्वते ॥ कामानि र्हतचेतसामिह विर
भो नाशापि नाशोभते ॥ ५९ ॥ संसारं भस्ति संभृतभ्रमभरे गंभीरतापत्रये कुंभीरे ग्राहेण गृ
हीत मुग्रगतिना क्रोशंतमंतर्भयात् ॥ दीप्तेण घुसुदर्शनेन विविधक्लांति छिदाकारि
णा चिंतासंततिरुद्ध मुद्धर हरे मच्चित्तदंतीश्वरं ॥ ६० ॥ विरहतविविधबाधे भ्रांतिवेगा
दगाधे बलवति भवपूरे मज्जतो मे विदूरे ॥ अशरणगणबंधो हा कृपाकौमुदीदा सक

आर्तस्य संसार भीरोरुक्तिः =४
उग्रेषु दुःखदेषु देहादिषु गतिरस्ति न महामितिममा यमितिवायेनसो यमहंकारः तेन =२

प्रारणहीनानां शरणं =१

तस्यैव संसारभवभयासहमानस्य पुनरुक्तिः =१

दृष्टन्तविलंवं देहि हस्तावलंवं ॥६१॥ एतानि समाहृत्य गन्धः त्यनवायुविघूर्णितैः स्वविटपैर्गायन्त्य
लीनां रुतैर्मुञ्चन्त्यश्रु मरन्दविन्दुभिरलं रोमाञ्चवानंकुरैः ॥ मा केदोपि मुकुन्द मूर्छति तव स्मृत्वा
नु वृन्दावने ब्रूहि प्राण समान चेतसि कथं नामापि नायाति ते ॥६२॥ ईश्वर पुरीपादानां ॥ या
त्वराद्द्रौपदी त्राणे या गजेन्द्रस्य मोक्षणे। मय्यार्त्ते करुणामूर्त्ते सा त्वरा क्व गता हरे ॥६३॥ क
स्य चित्॥ दीनवन्धुरिति नाम ते स्मरन् यादवेन्द्र पतितोहमुत्सहे ॥ भक्तवत्सल इति श्रु
तं यदा मामकं हृदयमाशु कंपितम् ॥६४॥ जगन्नाथसेनस्य ॥ स्तावकास्तव चतुर्मुखा
दयो भावुकाश्च भगवन्भवादयः ॥ सेवकाः शतमखादयः सुरा वासुदेव यदि के तदाव

= आर्त्तस्यैव सर्वथोपकारकस्यापि हरेः स्वस्मिन्विमुखतामालोक्योक्तिः = ३

तव स्मृत्वा जडोपि मूर्छति तव चेतसि कथं नायाति = २

अप्रत्यार्त्तस्योक्तिः = ४

भजनवतोपि दीनतां स्वस्मिन्नालोक्य वाक् = २

१०

आर्त्त एवं तथावस्थमहं दयनीय इति भंग्या वक्ति २

यं ॥६५॥ धनंजयस्य ॥ परमकारुणिको न भवत्परः परमशोच्यतमो न हि मत्परः ॥ इति
विचिंत्य हरे मयि पामरे यदुचितं यदुनाथ तदाचर ॥६६॥ कस्यचित् ॥ भवोद्भवक्लेशक
शाशताहतः परिभ्रमन्निंद्रियकापथांतरे ॥ नियम्यतां माधव मे मनोहयस्त्वदंघ्रिशंकौ
दृढभक्तिबंधने ॥६७॥ कस्यचित् ॥ न ध्यातोसि न कीर्त्तितोसि न मनागाराधितोसि प्रभो
नो जन्मांतरगोचरे तव पदांभोजे च भक्तिः कृता ॥ तेनाहं व्रज दुःखभाजनतया प्राप्तो दशा
मीदृशीं त्वं कारुण्यनिधे विधेहि करुणां श्रीकृष्ण दीने मयि ॥६८॥ शंकरस्य ॥ शरणम
सि हरे प्रभो मुरारे जय मधुसूदन वासुदेव विष्णो ॥ निरवधिकलुषौघकारिणं मां गति

आर्त्तस्य प्रार्थना २

आर्त्तस्यैव दुःखनि
जाजनितमस्यापि
प्रार्थना वृत्तद्वये
न = २

प्रभो किल विमलमतिभिः कविभिर्वजलायास साधकेन संभ्रजनेन षोडशोपचारादिनाराधितः कैश्चित्तु कीर्तितः वाग्भिंद्रियेणाधिकपुण्यवतारामकृष्णादि
दिव्यनामभिरुच्चारितः कैश्चित्तोप्यधिकगुणैरह निर्ध्वंससमाधिमार्गेण प्रेम्णा वा मनो विषयीकृतः॥ अथ कैश्चित् स्थूलमतिभिर्गपप्रालिभिर्ब्राह्मणादिभू
निषुपादसेवादिना चिंतितः दुःखजालहृतिविंतरसिच सुखजालयद्यपि नाहमेवविधो योग्यस्तथापि ... नमतिदुर्गेस नमांच दयानिधे त्वत्तिस्वयेन दुःखवारकमात्मानम् ... कृरुदुःख-

रहितं जगदीश्वर त्वरदृ॥ दृष्टी॥ कस्यचित॥ दिनादौ मुरारे निशादौ मुरारे दिनार्द्धे मुरारे निर- वारणमिति=४
शार्द्धे मुरारे॥ दिनांते मुरारे निशांते मुरारे त्वमेको गतिर्नस्त्वमेको गतिर्नः॥१०॥ दाक्षि-
णात्यस्य॥ अयि नंदतनूज किंकरं पतितं मां विषमे भवांबुधौ॥ कृपया तव पादपंकज- तवदासे दुःखम
स्थितधूलीसदृशं विभावय॥११॥ श्रीभगवतः॥१२॥ अथ पतेयां भक्तानां निष्ठा॥ नव- योग्यमिति ... कृ=३
यं कावयो न ताः किका न च वेदांतनितांतपारगाः॥ न च वादनियामकाः परं कपटा- कविताद्विगुणेषुस
भीरकिशोरकिंकराः॥१३॥ सार्वभौमभट्टाचार्याणां॥ परिवदतु जनो यथा तथायं त्वपितत्रनतोषः कैं
ननु मुखरो न वयं विचारयामः॥ हरिरसमदिरामदातिमत्ता भुवि विलुठाम नटाम निर्वि- कर्येण च कार्तार्थ्यं
महोनिष्ठा=२

कृष्णः
११

तुच्छीकृतजनापवाददुःखस्य परमप्रेमवत उक्तिः=१

वर्णाश्रमाभिमानं तुच्छं ज्ञानन् लब्धलोकोत्तरप्रेमानंदस्य वाक् =२

विशामि ॥७३॥ तेषामेव ॥ नाहं विप्रो न च नरपतिर्नापि वैश्यो न शूद्रो नो वा वर्णी न
च गृहपतिर्नो वनस्थो यतिर्वा ॥ किंतु प्रोद्यन्निखिलपरमानंदपूर्णामृताब्धेर्गोपी
भर्त्तुः पदकमलयोर्दासदासानुदासः ॥७४॥ कस्यचित् ॥ धन्यानां हृदि भासतां गिरिव
रप्रत्यग्रकुंजौकसां सत्यानंदरसं विकारविभवव्यावृत्तमंतर्महः ॥ अस्माकं किल वल्ल
वीरतिरसोत्कंठाटवीलालसो गोपः कोपि महेंद्रनीलरुचिरश्चित्ते मुहुः क्रीडतु ॥७५॥
ईश्वरपुरीपादानां ॥ रसं प्रशंसंतु कवित्वनिष्ठाः ब्रह्मामृतं वेदशिरोनिविष्टाः ॥ वयं तु
गुंजाकलिकावतंसगृहीतवंशकमनंश्रयामः ॥७६॥ यादवेंद्रपुरीश्रीपादानां ॥ ध्या

ब्रह्मानंदतः प्रेमानंदमधिकं मन्वानस्योक्तिः =४
विषयब्रह्मानंदतोऽधिकं प्रेमानंदं मन्वानस्योक्तिः =२

नानीतं किमपि परं मं ये नुजानंति तत्त्वं तेषामात्मा हृदयकुहरे शुद्धचिन्मात्र आत्मा ॥ अस्माकं
तु गच्छति मधुरः स्मेरवक्त्रारविंदो मेघश्यामः कनकपरिधिः पंकजाक्षोयमात्मा ॥ ७७ ॥ कविर
त्नस्य ॥ जातु प्रार्थयते न पार्थिवपदं नैंद्रे पदे मोदते संधत्ते न च योगसिद्धिषु धियं मोक्षं च
नाकांक्षति ॥ कालिंदीवनसीमनि स्थिततडिन्मेघद्युतौ केवलं श्यामे ब्रह्मणि वल्लवीभुज
लताबद्धे मनो धावति ॥ ७८ ॥ तस्यैव ॥ संध्यावंदन भद्रमस्तु भवते भो स्नान तुभ्यं नमः भो दे
वाः पितरश्च तर्पणविधौ नाहं क्षमः क्षम्यतां ॥ यत्र क्वापि (निविश्य) निषद्य यादवकुलोत्तंसस्य कं
सद्विषः स्मारं स्मारमघं हरामि तदलं मन्ये किमन्येन मे ॥ ७९ ॥ श्रीमाधवेंद्रपुरीपादाः ॥

=विहितक्षतिप्रोधितां ततः करणस्याविरतहितकृतकृष्णचरणपरिचरणस्य परित्यक्तसकलोपकरणस्य स्वीकृतकृष्णैकशरणस्य विनयादि
गुणधारितवागादिकरणस्य वचनं सोऽश्रवमिदं सदोक्तिः =३

सर्वतो विरक्तस्य कृ
ष्णरक्तस्योक्तिः =२

कष्टे तेषां ध्यस्या
पि निर्गुणसुखस्य
भोक्तृत्वोऽधिकं सु
खं सगुणोपपन्ना
हे =१

निजवर्णाश्रमध
र्ममपि तुच्छं जानतः
प्रेमवत उक्तिः =२

हरिः

२२

=ह्र्वें चंचलचित्तस्य गृहीतसकलस्त्रभ्रमस्य स्पशास्त्राभ्यासनिलस्य कुतश्च न शांतिमप्राप्तस्य कथं चित्तसत्संगतो जातकृष्णभक्तेश्च सर्वस्व
धनविरक्तस्य कृष्णचरणरक्तस्य कथनं स्नानमिति =१

एतैश्चत्स्वैर्य्याभावात् =१

धर्मादितोप्यतिविरक्तस्यातिप्रेमवत उक्तिः =२

निजाचारं त्यजतः प्रेमवत उक्तिः =४

एवं वदतं प्रति प्रेमतः विमुखं कुर्वंतं प्रत्युक्तिः =१

नो ॥ स्नानं म्लानमभूत्क्रिया हतदया संध्या च वंध्याभवद्वेदः छेदमवापशास्त्रपटली
संघट्टितो नः पटा ॥ धर्मो मर्महतोह्यधर्मनिचयः प्रायः क्षयं प्राप्तवान् चित्तं चुंवति या
दवेंद्रचरणांभोजे ममाहर्निशं ॥८०॥ श्रीविष्णुपुरीपादानां ॥ देवकीतनयसेवको भव र
न्योभवामि स भवानिकिं ततः ॥ उत्सवेष्वचनसस्यये पि वामानसंभ्रमस्तु देवदेक्षितं ॥८
१॥ कस्यचित् ॥ मुग्धं मां निगदंतु नीतिनिपुणाः भ्रांतं मुहुर्वैदिकाः मंदं बांधवसंचया
जडधियं मुक्तादराः सोदराः ॥ उन्मत्तं धनिनो विवेकचतुरा कामं महादांभिकं मोक्तुं र
न चैमनते मनागपि मनो गोविंदपादस्पृहा ॥८२॥ माधवपुरीश्रीपादानां ॥ श्याममेमेव

ऐहिकभोगराजराज्यात्स्यारलौकिकभोगराजमुक्तेश्चाविरक्तस्यप्रेमवतोभगवत्सेवामीहमानस्योक्तिः=३

13

परंरूपंपुरीमधुपुरीपरा॥वयःकैशोरकंध्येयमाद्यएवपरोरसः॥८३॥रघुनाथोपाध्यायस्य॥पुरतःस्फुरतुविमुक्तिश्चिरमिहराज्यंकरोतुवैराज्यं॥प्रभुपालबालकृपतेःसेवामेरवांछितंवाञ्छामि॥८४॥पुरोत्तमाचार्य्यस्य॥द्रोणीपतित्वमपुवैकमकिंचनत्वंनित्यंददासिवउमानमथापमानं॥वैकुंठवासमथवानरकेनिवासंहावासुदेवममनास्तिगतिस्त्वदन्या॥८५॥श्रीगर्भकवीन्द्राणां॥दिशतुस्वाराज्यंवाविरतुतापत्रयंवापि॥सुखिनंदुःखिनमपिमांनविमुंचतुकेशवःस्वामी॥८६॥कविराजमिश्रस्य॥१२अथभक्तानामौत्सुक्यप्रार्थना॥नंदनंदनपदारविंदयोःस्पंदमानमकरंदविंदवः॥सिंधवःपरमसौख्य

श्रीविष्णोःश्रवणेपरीक्षिदभवद्वैयासकिःकीर्तने=१

स्वामीवसेवकोपि स्वामिसत्कारमपेक्षते अहंतुनतथाकेवलसेवानुरागीति भावेनाह=४

ममसेवाविमुखतांमाकुरु इति प्रार्थना=२

तस्यैवरसंपात्वेवोक्तिः=१

स्यानंतरमुक्तच्छतउक्तिः=३

लेसः १३

संपदानंदयंतुहृदयंमममानिशं॥८७॥ श्रीशंकराचार्य्याणां॥ इहवत्सान्समचारयद्दि
हनः स्वामीजगोवंशी॥ इतिसास्वंगदतोमेयमुनाकूलेदिनंपायात्॥८८॥ श्रीरघूपा
ध्यायस्य॥ अनुशीलितकुंजनाटिकायांजघनालंकृतपीतशाटिकायां॥ मुरलीकलकू
जितेरतायांममचेतोस्तुकदंबदेवतायां॥८९॥ गोविंदस्य॥ आरक्तदीर्घनयनोनयर
नाभिरामःकंदर्पकोटिललितंवपुरादधानः॥ भूयात्समेद्यहृदयांबुरुहाधिवर्त्तीवृंदा
टवीनगरनागरचक्रवर्त्ती॥९०॥ कस्यचित्॥ लावण्यपाम्नतवन्यामधुरिमलहरीपरी
पाकः॥ कारुण्यानांहृदयेकपटकिशोरःपरिस्फुरतु॥९१॥ सार्वभौमभट्टाचार्य्याणां॥

14

=प्रमदाप्रमदमुदितहृदयस्य तत्रैवांगभेदेन रसनश्रवणदर्शनवर्णनविषयीकृतस्यात्मानं कविं मन्वानस्य वर्णिनं दृष्टांतीकृत्य प्रियतामि
वक्रुर्वन्नस्वनिष्ठां प्रार्थयते=२

भवं तु ता निजन्मानि यत्रैते मुरलीकलः ॥ कर्णपेयत्वमायांति किं मे निर्वाणवार्त्तया ॥ ९२ ॥
ते वामेव ॥ आस्वाद्यं प्रमदारदच्छदइव श्रव्यं नवं जल्पितं बालायाइव दृश्यमुत्तमवधूर
लावण्यलक्ष्मीरिव ॥ घ्रेयं वाप्यं चिरविप्रयुक्तवनितासंदेशवाणीव मे नैवेद्यं चरितं तव रू
पमनिशं श्रीकृष्णनामास्तु ते ॥ ९३ ॥ केषांचित् ॥ नयनं गलदश्रुधारया वदनं गद्गदरुद्ध
या गिरा ॥ पुलकैर्निचितं वपुः कदा तव नामग्रहणे भविष्यति ॥ ९४ ॥ न धनं न जनं न सुंदरीं
कवितां वा जगदीश कामये ॥ मम जन्मनि जन्मनीश्वरे भवताद्भक्तिरहैतुकी त्वयि ॥ ९५ ॥ कृ०स्त०
श्रीभगवतः ॥ गोवर्द्धनप्रस्य नवांबुवाहः कालिंदकन्यानवनीलपद्मं ॥ वृन्दावनोदारत १४

=अवाप्तविषयवैराग्यस्य प्रेमरससमीहमानस्य उक्तिः=२

धनादिष्वनिवृत्तकामस्य भक्तिरसवाहितहृदयस्योक्तिः=२

= अंबुवाहादीनां तापप्रशमकत्वप्रसिद्धेः =१

मालश्याखीनां पत्रयस्याभिमवं करोतु ॥८६॥ कस्यचित् ॥ अंगेनंगरसचातुरीचपलचा ध्यानं=१
रुनेत्रांचलश्चलन्मकरकुण्डलस्फुरितकांतिगंडस्थलः ॥ व्रजोच्छ्वसितनागरीनि
कररासलास्योत्सुकः समे सपदि मानसे स्फुरतु कोपि गोपालकः ॥८७॥ श्रीमाधवेंद्रपुरी
पादानां ॥१३ अथ भक्तानामुत्कंठा ॥ श्रुतयः पलालकल्पाः किमिह वयं सांप्रतं चिनुमः
आः क्रियत पुरैव नयनैराभीरीभिः परं ब्रह्म ॥८८॥ श्रीरघूपाध्यायस्य ॥ ज्ञातं काणभुजं
मतं परिचितं चान्वीक्षिकी शिक्षिता मीमांसा विदितैव सांख्यसरणिर्योगे वितीर्णा मतिः
।वेदांताः परिशीलिताः सरभसं किंतु स्फुरन्माधुरीधाराकाचन नन्दसूनुमुरली मच्चित्त

तस्यांनीनासमिति दर्शनोत्कंठेवस्थिता=३
तर्कविद्या=२

काणादमुनिकृतं वैशेषिकशास्त्रं=३

तस्या एव कर्णपुरपेयोत्कंठा=१

15

मा कर्षति ॥ ९९ ॥ सार्वभौमभट्टाचार्याणां ॥ अमरीमुखसीधुमाधुरीणां लहरी काचन चातुरीक
लानां ॥ तरलीकुरुते मनो मदीयं मुरलीनादपरंपरा मुरारेः ॥ १०० ॥ तेषामेव ॥ अलं त्रिदिववा
र्त्तया किमिति सार्वभौमश्रियाविदूरतरवर्त्तिनी भवतु मोक्षलक्ष्मीरपि ॥ कलिंदगिरिनंदिनी
पदार्थांतरव्यतिरिक्तं=४
तटनिकुंजपुंजोदरे मनो हरति केवलं नवतमालनीलं महः ॥ १०१ ॥ हरिदासस्य ॥ अवलो
कितमनुमोदितमालिंगितमंगनाभिरनुरागैः ॥ अधिवृंदावनकुंजं मरकतपुंजं नमस्यामः
महत्त्वोत्कंठ्यावदति=२
॥ १०२ ॥ सर्वविद्याविनोदानां ॥ कदा द्रक्ष्यामि नंदस्य बालकं नीपमालकं ॥ पालकं सर्वसत्वा कृष्णः
नां लसत्तिलकभालकं ॥ १०३ ॥ माधवपुरीश्रीपादानां ॥ कदाहं दारल्पेयमिहिरदुहितुः संग १५

अहो भाग्यं तासां नास्माकं अवलोकादिनहीनानामिति पश्चात्ताप उत्कंठामूलम्=३
यमुनायाः=१

=तिष्ठत्वन्यत् यत्रावतारश्चरिता निविहितानि च तत्र गमः कृष्णगुणगणानामुच्चैर्लोपः नेत्रजलप्रवाहोपि स्याच्चेन्मम कात्तार्थ्यं स्यादि
तिकस्यचिन्नावः=२
२= ऐश्वर्यप्रतिपादकानां श्रुतिशिरोवादेवीनां धम्मिल्लतुल्यध्यानादि विधिवाक्ययावं श्रीकृतिर्विहितेति श्रवणायार्थ्यतेर
ति=२

महितमुखमर्भमंभ्रामं चरितल्लहरीगोकुलपतेः लपन्तुच्चैस्त्वैर्नयनपयसां वेणि
भिरहं करिष्ये सोत्कंठो निविडमभिषेकं विटपिनो ॥ पूगादुरागोहेलक्ष्मीवतिभगवतीनाम
पिपदं दधानाधम्मिल्लेन टतिकठिनेयोपनिषदां ॥ कृतिर्वै श्रीजन्माध्यतमधुरिमासा
मधुरिपोरकस्मादस्माकं श्रुतिशिरवरमारोक्ष्यति कदा ॥६॥ समाहर्तुं रेतो ॥ उत्कंठ्यतापि
स्थमनोरमश्रीराधाननन्यस्तमुखारविंदः ॥ संचाल्यमन्यादसशोरुहाग्रे कृष्णः कदा
यास्यति दृक्पथं मे ॥७॥ कस्य चित् ॥ रोहिणीरमणमंडलद्युतिद्रोहिणीवदनकांतिसं
ततिं ॥ कृष्णनूतनतमालकोमलांकोऽमलांतवनतं च विस्मरेत ॥८॥ कस्य चित् ॥ वर्हा

16

पीडंमौलौ विभ्रद्वंशीनादानातन्वन्नानाकल्पश्रीसंपन्नो गोपस्त्रीभिः संवीतः ॥ नेत्रानंदं कुर्व
न्कृष्णस्त्वं चेदस्मान्वीक्षेथाः सर्वे कामाः संपद्येरन्नस्माकं हृद्यासीनाः ॥ ९ ॥ सर्वानंदस्य ॥ १४
ग्रेयमेतानादरः ॥ भक्तिः सेवा भगवतो मुक्तिस्तत्पदलंघनं ॥ को मूढो दासतां प्राप्य प्राभ प्रभोरिदंपदं=३
वंपदमिच्छति ॥ १० ॥ शैवमौनिनो ॥ भवबंधच्छिदे तस्मै स्पृहयामि न मुक्तये ॥ भवान्प्र
भुरहं दास इति यत्र विलुप्यते ॥ ११ ॥ श्रीहनुमतः ॥ हंत चित्रीयते मित्र स्मृत्वा नान्यमनमान
मूर्छ्यामिवलयेहि विवेकायासवैयर्थ्यात्=२ सं ॥ विवेकिनोपि ये कुर्युस्तृष्णामात्यंतिके लये ॥ १२ ॥ कस्यचित ॥ कांतं मुक्तिरुपागता कृष्णः १६
स्ति भवती कस्मादकस्मादिह श्रीकृष्णस्मरणेन देव भवतो दासीपदं प्रापिता ॥ दूरे तिष्ठ म

नागनागसिमयिकुर्योदनार्य्यकथंलज्जानान्निजनामचंदनरसालेपस्यलोपोभ
वेत्॥१३॥ कस्यचित्॥ ५ अथभगवद्भक्तिमालं॥ अर्च्येविष्णोशिलाधीर्गुरुषुनरम
तिर्वैष्णवेजातिबुद्धिर्विष्णोर्वावैष्णवानांकलिमलमथनेपादतीर्थेंबुबुद्धिः॥ श्रीवि
ष्णोर्नाम्निमंत्रेसकलकलुषहेशब्दसामान्यबुद्धिर्विष्णोसर्वेश्वरेशेतदितरसुरधी
र्यस्यतुनारकीसः॥१४॥ केषांचित्॥ हत्यांहतियदंघ्रिसंगतुलसीस्तेयंचतोयंपदो
नैवेद्यंबहुमद्यपानदुरितंगुर्वंगनासंगमं॥ श्रीशाधीनमतिस्थितिर्हरिजनैस्तत्संग
जंकिल्बिषंशालियामगिरौलान्त्यहिंहमहिमाकोप्येषलोकोत्तरः॥१५॥ आगमस्य॥१६

17

॥अथ नैवेद्य समर्प्पणे विज्ञप्तिः॥ द्विजस्त्रीणां भक्ते मृदुनि विदुरान्ने व्रजगवां दधि क्षीरे सख्युः
स्फुटं विविधमुष्टौ मुररिपो॥ यशोदाया स्तन्ये व्रजयुवतिदत्ते मधुनि ते यदासीदामोदस्तमय
मुपहारेपि कुरुतां॥ २६॥ रामानंदस्य॥ या प्रीति र्विदुरार्पिते मुररिपो कुंत्यार्प्पिते याऽदृशी या र
गोवर्द्धनमूर्ध्नि या च पृथुके स्तन्ये यशोदार्प्पिते॥ भारद्वाजसमर्प्पिते शबरिकादत्तेऽधरे योषि
तां या वा ते मुनिभामिनीविनिहितेऽन्नेऽत्रापि तामर्प्पय॥ ७॥ कस्यचित्॥ क्षीरे श्यामलयार्पि
ते कमलया विश्राणिते फाणिते दत्ते लड्डुनि भद्रया मधुरसे सोमाभयालंभिते॥ तुष्टिर्या भ
वतस्ततः शतगुणा राधानिदेशान्मया न्यस्तेस्मिन्पुरतस्त्वमर्प्पय हरे रम्योपहारे रतिं॥ २८॥ कृष्णः ७

स राजद्वराभयकरां वर कुंडलाढ्यां मुत्संग मंगल विहारि शिखंड चूडं ।। चित्रांबरां श्र
दधतीं मरंद अश्रुश्रो ध्वस्ताश्रितश्रमभरां - - - नमामि ।। १९ ।। अथ मथुरामाहात्म्यं ।।
हे मातर्मधुरे त्वमेव नियतं धन्यासि भूमीतले निर्व्याजं ननु यः शतैस्त्व विधयस्तुभ्यं सदा सं
तुनः ।। हित्वाहं तनितांत मद्भुत गुणं वैकुंठ मुत्कंठया त्वय्यंभोज विलोचनः सभगवान्ध्येना
वतीर्णो हरिः ।। २० ।। कस्यचित् ।। अन्नासी किल नंद सद्म शकटस्या वाभवद्भंजनं वंधच्छे
दकरोपि दाम भिरभूद्बद्धो त्रदामोदरः ।। इत्थं माथुर वैभव क्र विगलत्पीयूषधारां पिवन्ना
नन्दाश्रु वहन कदा मधुपुरी धन्यश्चरिष्याम्यहं ।। २१ ।। कवि मोरवरस्य ।। यत्रां गिरादिगुरु

18

रंबुजसंभवोपिस्तवात्मनाजन्तुरनुस्पृहयांबभूव॥ चक्रध्वजांकुशलसत्पदराजिरम्यासारा
जतेयमथुराहरिराजधानी॥२२॥ समाहर्तुः॥ बीजंमुक्तितरोरनर्थपटलीनिस्तारकंतारकं
धामप्रेमरसस्यवांछितधुरांसपारकंपारकं॥ एतद्यत्रनिवासिनामुदयतेचिस्फुक्तिदृप्ति
द्वयं॥ मथ्नातुव्यसनानिमाथुरपुरीसावःश्रियंचक्रियात्॥२३॥ वितरतिमुरमर्द्दनप्रभुस्ते
नहिभजमानजनाययंकदापि॥ वितरतिवतभक्तियोगमेतंतवमथुरेमहिमागिरामभूमिः॥
।एतौसमाहर्तुः॥ श्रवणेमथुरानयनेमथुरावदनेमथुराहृदयेमथुरा॥ पुरतोमथुरापर
तोमथुरामथुरामथुरामथुरामथुरा॥ श्रीगोविन्दमिश्राणां॥२५॥ अथवृन्दाटवीवंदनं। रामः

१८॥ त्वं भज हिरण्यगर्भत्वमपिहरं त्वं च तत्परं ब्रह्म॥ विनिहितकल्पानन्दामहं तुहृन्दा
दवीं वंदे॥२६॥ कस्य चित्॥ श्रुतिमितरे स्मृतिमितरे भारतमन्ये भजन्तु भवभीताः॥ अ
हमिह नन्दं वन्दे यस्यालिंदे परं ब्रह्म॥२६॥ समाहर्तुः॥ श्रीकागपंकजनाभामव्य[illegible]भा
विचित्ररुचिसिचयं॥ निर्मितजगत्प्रमोदं प्रणयेशोदां नमस्यामः॥ समाहर्तुः॥[illegible]॥ त्र्य
यक्षस्य स्यशैशवं॥ अतिलोहितकरचरणं मंजुलगोरोचनातिलकं॥ हठपरिवर्त्तित
शकटं मुररिपुमुत्तानशायिनं वन्दे॥२८॥ कस्य चित्॥ अर्द्धोन्मीलितलोचनस्य पिबतः
पर्य्याप्तमेकं स्तनं सद्यः प्रस्नुतदुग्धदिग्धमपरं हस्तेन संमार्ज्जतः॥ मात्रा चांगुलिला

१९

स्मितस्य वदनेस्मेरायमानो मुकुंदविष्णोः क्षीरकणोरुधाम धवलानंदं तद्युतिः पातु वः ॥२९॥ मं
गलस्य ॥ व्रजेश्वरीवदनकुंडलतिलोलनेत्रं जानुद्वयेन धरणीमनुसंचरंतं ॥ किंचिन्नवस्मि
तसुधामधुराननेंतं बालं तमालदलनीलरुचिं स्मरामि ॥३०॥ श्रीरघुनाथदासस्य ॥ का
ननं कनयनं कनासिका कश्रुतिः कचशिखं वितिदेशितः ॥ तत्र तत्र निहितांगुलीदलो वल्ल
वीकुलमनंदयत्प्रभुः ॥३१॥ कविसार्वभौमस्य ॥ इदानीमंगमक्षालि रचितं चानुलेपनं ॥ इ
दानीमेव ते कृष्ण धूलीधूसरितं तनुः ॥३२॥ सार्वभौमभट्टाचार्याणां ॥ पंचवर्षमतिलोलमं
गने धावमानमलकाकुलेक्षणम् ॥ किंकिणीवलयहारनूपुरै रंजितं नमत नंदनंदनं ॥३

कृष्णः
१९

आगमस।

२ ॥ॐ ऐक्यसे श्वेतारुणे ॥ २० ॥ अधरमधरे कंठं कंठे दृशोस्स्वदृशोर्द्दृशावलि कमलकेल
त्वागोपीजनेन सस्संभ्रमं ॥ श्रीमुररितिरुदनूहस्लोवहाः स्पलेनिहितश्रीरालिमृत्तखुल
कस्मेरः पायात्स्मरालसविग्रहः ॥ २४ ॥ द्विवाकरस्य ॥ चंद्रावलीसखीवाक्यं ॥ भूमस्त्वच
रितंतवाधिजननिघ्नानिवाल्याहतोलंव्याहृगिगिरिकंदरेषु नयनानंदः कुरंगीहर
णा ॥ इत्युक्तः परिलेहनछलुतयान्यस्तांगुलिः स्वानने । गोपीभिः पुरतः पुनातु जगर
तीमुत्तानसुप्तोहरिः ॥ २५ ॥ मुकुंदवनमालिनः ॥ वनमालिनिपितुरंके रचयतिवाल्योचि
तं चरितं ॥ नवनवगोपवधूटीस्मितपरिपाटीपरिस्फुरति ॥ २६ ॥ मुकुंदभट्टाचार्याणां ॥

नीतं नवनवनीतं कियदिति हृष्टो यशोदया दृष्टः॥ इयदिति गुरुजनसविधे विहृततथ
20 निष्टः पयोधरः पायात्॥ ३७॥ कस्यचित्॥ नीतं नवनवनीतं नीतं नीतं किमेतेन॥ आतपप(
तापितभूमौ माधव मा धाव मा धाव॥ ३८॥ कस्यचित्॥ कोयासि ननु चौरिके प्रमुषितं स्फु
टं हृष्यते द्वितीयमिह मामकं वहसि कंचुकं कंचुके॥ त्यजेति नवगोपिकाकुचयुगं नि
मथ्नन् बलाद्धसन् स्फुलकमालको जयति गोकुले केशवः॥ ३९॥ दीपकस्य॥ गव्यगव्य
हरणं॥ ४०॥ दूरं दृष्ट्वा नवनीतभाजनं जानुचंक्रमणजातसंभ्रमं॥ मातृभीतिपरिवर्ति कृष्णः
ताननं केशवं किमपि शैशवं भजे॥ ४१॥ कस्यचित्॥ संमुखमन्नवनीतमंतिममणिस्त २०

मेस्वविंवोजसमं दृष्ट्वामुग्धतयाकुमारमपरं संचिंतयन्‌ शंकया॥मन्मित्रं हिमवान्मयात्र
भवतोभागः समः कल्पितो मामांस्त्वयस्त्वयेत्यनुनयन्‌ वालो हरिः पातु वः॥४०॥के
षांचित्‌॥ दधिमथननिनादैस्त्यक्तनिद्रः प्रभाते निभृतपदमगारे वल्लवीनां प्रविष्टः
।मुखकमलसमीरैराशुनिर्वाप्यदीपान्‌ कवलितनवनीतः पातु मां वालकृष्णः॥४१॥
केषांचित्‌॥ सव्ये पाणौ नियमितरवं किंकिणीदामधृत्वाकुंचीभूय प्रपदगतिभिर्मंद
मंदं विहस्य॥अक्ष्णोर्भंग्या विहसितमुखीवारयन्‌ सन्मुखीना मातुः पश्चादहरत हरि
र्जातु हैयंगवीनं॥४२॥समाहर्तुः॥ सज्जान्‌ क्षीरादिचौर्य्यान्मसृणसुरभिणीस्थक्षि॥

21

पाणिघर्षैराघ्राया घ्रायहस्तंसपदिपरुषयन्नूकिंकिणीमेखलायां॥वारंवारंविशालेदि
शिदिशिविकिरंदृष्टोचनेलोलतारेमंदंमंदंजनन्यापरिसरमयतेकूटगोपालबालः॥४
३॥श्रीमतः॥पदन्यासान्रवाणंगणभुविनिधायत्रिचतुरान्समंतादालोलंनयनयुगले
दिक्षुविकिरन्॥स्मितंविभ्रव्यक्तंदधिहरणलीलाचटुलधीःसशंकंगोपीनांमधुरि
पुरगारंप्रविशति॥४४॥कस्यचित्॥हरेःस्वप्नायितं॥२२॥शंभोस्वागतमास्यतामित
इतोवामेनपद्मोद्भवक्रौंचारेकुशलंसुखंसुरपतेवित्तेशनोदृश्यसे॥इत्थंस्वप्नग
तस्यकैटभरिपोःश्रुत्वाजनन्यागिरःकिंकिंवालकजल्पसीत्यनुचितंथूथूत्कृतंपा

कृ०स्त:
२१

तुवः ॥४५॥ धीरा धरित्रिम ब भारम वैहि ग्रांतं तनन्वेषकं सहतकं विनिपातयामि ॥ इत्युर
क्तिभिस्तिमितगोपवधूस्तुतानि स्वज्ञायितानि वसुदेवशिशोर्जयंति ॥४६॥ कस्यचित्
॥ न्यपित्रोर्विस्मरणशिक्षा ॥ कालिंदीपुलिने मया न न मया शैलोपशल्ये न नन्द
ग्रोधस्य तले मया न न मया राधापितुः प्रांगणे ॥ हृष्टः क्वास्त इतीरिते सनियमं गोपैर्यशो
दापतेर्विस्मेरस्य पुरो हसन्निजगृहान्नियत्न् हरिः पातु वः ॥४७॥ उमापतिधरस्य ।
वत्सस्यावरकंदरेषु विचरन् दूरप्रचारे गवां हिंस्रान्वीक्ष्य पुरः पुराणपुरुषं नारायणं
ध्यास्यति ॥ इत्युक्तः स यशोदया मुररिपोरव्याज्जगंति स्फुरद्विंबोष्ठद्वयगाढपीडनवर

22

श्राद्धव्यक्तभावं स्मितं ॥४८॥ अभिनंदस्य ॥ कथाश्रवणम् २७॥ रामो नाम बभूव हुं तदबला सी

तेति हुं तौ पितुर्वाचा पंचवटीवने निवसतस्तस्याहरद्रावणः ॥ कृष्णेनेति पुरातनीं निजकथा

माकर्ण्य मात्रेरितां सौमित्रे क्व धनुर्धनुर्धनुरिति व्यग्रा गिरः पांतु वः ॥४९॥ कस्यचित् स्वपामो

स्वंद्रे स्वपिषि न प्रियोनेति मां मंब निद्रा निद्राहेतोः शृणु सुतकथां कामहर्षां कुरुष्व ॥ व्य

क्तः स्तंभान्नरहरिरभूद्दानवं दारयिष्यन्नित्युक्तस्याश्मितमुदयते देवकीनंदनस्य ॥५०

॥सर्वानंदस्य ॥ अथ गोरक्षणलीला ॥२५॥ देवस्त्वामेकजंघावलयितलगुडी मूर्ध्नि वि

न्यस्तबाहुर्गायन्गोपुद्वगीतीरुपरचितशिरःशेखरः प्रग्रहेण ॥ दर्प्पस्फूर्ज्जन्महोक्ष

कृष्णः
२२

दयसमरकलावद्धदीर्घानुबंधः ॥ श्रीउद्गोपालमूर्त्तिर्मुररिपुरवतात्तुंगगोरद्धलीलः ३३
॥५१॥ योगेश्वरस्य ॥ यावज्जोपामधुरमुरलीनादमत्तामुकुंदमंदस्पंदैरहह हसकैलैलौचूर
नैरणपिवंति ॥ गावस्तावन्मस्तएपवसग्रासलुब्ध्याविदूरं यातागोवर्द्धनगिरिदरीद्रोणिकाभ्यं
तरेषु ॥५२॥ श्रीकेशवछत्रिणः ॥ अथ गोपीनां प्रेमोत्कर्षं ॥२६॥ धैर्य्यं नाम परिग्रहेपिज
घनेय घंमुकालं वने गोपीनां च विवेचने निधुवनारंभे रहो मार्गणं ॥ साध्वी सच्चरितं वि
लासविरतौ पत्युर्गृहान्वेषणं तत्तेौरवरत्नणं मुररिपो वंशीरवापेह्नणं ॥५३॥ सर्ववि
द्याविनोदानां ॥ विलोक्य हृष्टं ब्रजवामनेत्राः सर्वेंद्रियाणां नयनत्वमेव ॥ आकर्णय

23 तवेणुनिनादभंगीमैक्ष न पुनस्ताः श्रवण त्वमेव॥५४॥ कस्यचित्॥ अथ गोपी
भिः सह खेला॥ ॥ कालिंदीजलकेलिलोलतरुणीरावीतवीतांशुका निर्ह
त्यां उज्ज्वलानि सारितवतीरालोक्य सर्वा दिशः॥ तीरोपांतमिलन्निकुंजभवने गू
ढं चिरात्स्वपतः शौरेः संभ्रमयन्निमा विजयते सा कूजितवेणुध्वनिः॥५४॥ कुरु
षोत्तमदेवस्य॥ तासु कृष्णस्य भावः॥ २८॥ स्वेदद्रावितपाणिपद्ममुकुलात्यक्रो
तकंपोदयाद्विस्त्रस्तामविजानतो मुरलिकां पादारविंदोपरि॥ लीलाहेलितव हेसः
ल्लवीकवलितस्वांतस्य हृष्टदावने जीयात्कंसरिपोश्चिरं भगवतः पुंसः स्मरो दयाकु २३

न्हौतिः॥५५॥चिरंजीवस्य॥ अथ श्रीकृष्णप्रागदर्शने राधाप्रश्नः॥ भ्रूवल्लितांडव

कलामधुराननश्रीः कंकेलिकोरककरं विनतकर्णपूरः॥ कोयं नवीननिकषोप

लतुल्यवेशो वंशीरवेण सखि मामवशीकरोति॥५७॥ कस्यचित्॥ किमुत्कं पु

नरुच्यतामितिवदंती सखीप्रति॥ इंदीवरोदरसहोदरमेदुरश्रीर्वासोद्रवल्कर

नकहंदनिभं दधानः॥ आमुक्तमौक्तिकमनोहरहारवक्षाः कोयं युवा जग

दनंगमयं करोति॥५८॥ सर्वविद्याविनोदानां॥ सख्या उत्तरं॥६०॥ अस्ति

कोपि तिमिरस्तनंधयः किंचिदंचितपदं समायाति॥ यन्मनागपि निशाम्य कावधू

25

नीवधूतहृदयो प्रजायते ॥५८॥ कस्यचित् ॥ अथ श्रीराधायाः पूर्वानुरागः ॥ मनो
गतां मन्मथबाणबाधां मा वेदयंतीव ततो विकारैः ॥ दीनानना वाचमुवाच राधा त
दा तदालीजनसंमुखे सा ॥५९॥ पुरुषोत्तमदेवस्य ॥ यदवधि यामुनकुंजे घनरु
चिरवलोकितः कोपि ॥ नलिनीदलइव सलिलं तदवधि तरलायते चेतः ॥६०॥
।कविचंद्रस्य ॥ अकस्मादेतस्मिन् पथि सखि मया यामुनतटं व्रजंत्या दृष्टोयं न
वजलधरश्यामलतनुः ॥ स दृग्भंग्या किं वा कुसततन हि जाने ततइदं मनो मे कृ स्तः
व्यालोलं क्वचन गृहकृत्ये न वलते ॥६२॥ जयंतस्य ॥ पुरो नीलज्योत्स्नामुत २५

मृगनाभीपरिमलस्ततोलीलावेणुक्वणितमनुकांचीकलरवः॥ ततोविद्युद्व
ल्लीवलयितचमत्कारलहरीतरंगंलावण्यंपतदनुसहजानंदमुदगात्॥६३॥क
स्यचित्॥ अथसुंदरिकलिंदनंदिनीतीरकुंजभुविकेलिलंपटः॥ वादयन्मुर
लिकांमुहुर्मुहुर्माधवोहरतिमामकंमनः॥६४॥कस्यचित्॥ यदवधियमुना
यास्तीरवानीरकुंजेमुररिपुपदलीलालोचनाभ्यामलोकि॥ तदवधिममर
चित्तंकुत्रचित्कार्य्यमात्रेनहिलगतिमुहूर्त्तंकिंविधेयंनजाने॥६५॥कस्यचि
द्रस्य॥ यदवधियदुनंदनाननेंदुःसहचरिलोचनगोचरीबभूव॥ तदवधिमर

25 स्तयानिलीनलेखा सहजविचारपराङ्मुखं मनोमे ॥६६॥ संजयकविशेखरस्या
स्यासमंजसमसंमजसमसमंजसमेतदापतितं ॥ वल्लभकुमारखुष्याहरि हरि
हरिरीदितः कुतुकात् ॥६७॥ धारणस्य ॥ प्लुष्यति मुखमूरुयुगं पुष्यति ज
डतां श्रवेपते हृदयं ॥ खिद्यति कपोलपाली सखि वनमालीकिमालोकि ॥६८
त ॥मुकुंदभट्टाचार्यस्य ॥ उपरितमालतरोः सखि परिणतशारदिंदुमंडलः को
पि ॥ तत्रच मुरलीखुरलीकुलमर्यादामधोनयति ॥६९॥ संजयकविशेखर हृसः
रस्य ॥ हंतकांतमयितंदिहहातेमानसंममनसाधुयत्कृते ॥७०॥ हरिंदुमुखिमं २५

द्रमारुतस्पंदनं च वितनोति वेदनां॥७०॥कस्यचित्॥गुरुजनसंगं जनमयशो गृ
हजनचरितं च दारुणं किमपि॥विस्मारयति समस्तं शिव शिव मुरली मुरारातेः।
७१॥सर्वविद्याविनोदानां द्रविणं भवनमपत्यं तावन्मित्रं तथाभिजात्यं च॥उ
पयमुनं वनमाली यावन्नेत्रेन नर्त्तयति॥७२॥तेषामेव॥तुष्यतु मेच्छिद्रमवा
प्य शत्रवः करोतु मे शास्तिभरं गृहेश्वरः॥मणिस्तु वक्षोरुह मध्यभूषणं ममास्तु
हे दावनलस्य चंद्रमाः॥७३॥कस्यचित्॥परिवदतु जनो मां गर्हितं सर्वथैव स्य
जतु च सखि भर्त्ता बंधवस्त्रोत्सृजंतु॥व्रजनृपचपरलोको लोकहस्तथापि त्व

गोपिका=१

२६ जपति पदपद्मंनैव हेयं कदाचित॥७४॥ स्वामी निहंतु विहसंतु पुरः सपत्न्यो मर्त्तुं भजंतु गुरवः पितरश्च लज्जां॥ एतावता यदि कलंककुलं तथास्तु रामानुजे मम तनोति मनो नुरागं
॥७५॥ कस्यचित॥ स्वामी कुप्यतु कुप्यतां परिजना निंदंतु निंदंतु मामन्यत्किं प्रययाम्य यं च जगति प्रौढो मनोपद्रवः॥ आशास्य पुनरेतदेव यदिदं चक्षुश्चिरं वर्द्धतां येन नेदं परिपीयते मुररिपोः संसारसारं वपुः॥७६॥ पुष्कराक्षस्य॥ किं दुर्मिलेन मम दूति मनोरथेन तावंति हंत सुकृतानि कया कृतानि॥ एतावदेव मम मज्जन्मफलं मुरारिर्यन्नेत्रयोः पथि विभर्त्ति गतागतानि॥७७॥ कस्यचित॥ सखि मम नियति हता यास्तद्दर्शन

हेष्टमः
२६

भागयमस्तु वा मा वा। पुनरपि सवेणुनादो यदि कर्णपथे पतेत्तदेवालं ॥७८॥ कस्यचित्तात
राभिसारकचतुर्थी निशाशशांककामा। बुराशि परिवर्द्धन देव तुभ्यं ॥ अथो नमो भवतु मे स
हतेन यूना मिथ्यापवादवचसाप्यभिमानसिद्धिः ॥७९॥ अथान्यचतुरसखीवचः ॥ सि
द्धांतयति न किंचिदनुमयति दृशमेव केवलं राधा ॥ नदवगतं सखि लग्नं कदंबतरुदेव र
तामरुता ॥८०॥ वंगस्य ॥ अथ राधां प्रति सखीप्रश्नः ॥८१॥ कामं वपुः पुलकितं नयने
धृते तास्वे वाच अगद्गदपदाः सखि वेपथुश्च ॥ ज्ञातं मुकुंदमुरलीरवमाधुरीते चेतः सु
धांशुवदने तरलीकरोति ॥८२॥ वंगस्य ॥ गतं कुलवधूव्रतं विदितमेव तत्तद्वचस्तथा

पितरत्नाशयेन विरतासि कोऽद्युग्रेहः॥८२॥ अपराधिकोत्तरं॥ करोमि सखि किं श्रुते दनुज
२७ वैरिवंशीरवे मनागपि मनो न मे सुमुखि धैर्य्यमालंबते॥८३॥ कस्यचित्॥ सत्यं जल्पसि
दुःसहाः खलगिरः सत्यं कुलं निर्मलं सत्यं निष्करुणोप्ययं सहचरः सत्यं सुदूरे सरित्।
तत्सर्वं सखि विस्मरामि झटिति श्रोत्रातिथिर्जायते चेदुन्मादमुकुंदमंजुमुरलीनिस्वा
नरागोद्गतिः॥८४॥ गोविंदभट्टस्य॥ आस्तां तावदकीर्त्तिर्मे त्वयात पथ्यनु कथ्यतां॥ चि
त्तं कथमिवासीत्ते हरिवंशीरवश्रुतौ॥८५॥ श्रीवत्सस्य॥ अथ राधां प्रति सखीनर्मो
क्तिः॥ निशाजलदसंकुलातिमिरगर्भलीनं जगद्यस्तवनवं नवं वपुरहर्षवेलीला कृ ल: २९

मयं॥ अलं सुमुखि निद्रया व्रजगृहे पि नक्तंचरीकदंबवनदेवता नवतमालनील
द्युतिः॥८६॥ सर्वविद्याविनोदानां॥ अथ श्रीकृष्णं प्रति राधानुरागकथनं॥ त्वामं
जनीपतिकलासु विलोकयंती त्वां पश्यती कुवलयीपति कर्णपूरं॥ त्वां घ्राणि माधवि
धुमुखी हृदि भावयंती वृद्धो निलीनतरनीलमणिं करोति॥८७॥ कस्यचित्॥ गृही
तं तांबूलं परिजनवचोभिर्न सुमुखी स्मरत्यंतः शून्या मुरहर गतायामपि निशि तथैव
वास्ते हस्तः कलितफणिवल्लीकिशलयस्तथैवास्यं तस्याः क्रमुकफलफाली परिचि
तं॥८८॥ हरिहरस्य॥ प्रेमपावकलीढांगी राधा तव जगत्पते॥ शय्यायास्ववलिताभू

28

सोपुनस्तोगंतुमद्दतमा ॥८९॥ सुरहरसाहसमारिमाकथमिवबाच्यः कुरंगदृशा बाह्याः ॥ खेदार्णो
वपतितापिप्रेममधुरं ते समुद्वहति ॥९०॥ कविचंद्रस्येमौ ॥ गायतिगीते शंसतिवंशे वादयतिसा
विपंचीषु ॥ पाठयतिपंजरस्थं कंतवसंदेशहारं राधा ॥९१॥ गोवर्द्धनाचार्यस्य ॥ अथराधाप्र
तिकृष्णानुरागकथनं ॥३५॥ केलीकलासुकुशलानगरेमुरारेराभीरनीरजदृशः कति
वानसंति ॥ राधेत्वयामहदकारितपोयदेष दामोदरस्त्वयिपरं परमानुरागः ॥९२॥ वत्सा
न्नचारयतिवादयतेनवेणुमामोदतेनयमुनावनमारुतेन ॥ धत्तेनचापिशिखिपिछंवलि
तोत्तमांगरासंसत्याप्यस्वपितिसुंदरिनंदसूनुः ॥९३॥ दैत्यारिपंडितस्य ॥ सर्वादिकः स

कृष्णः
२८

कलकेलिकलाविदग्धःस्निग्धःसएषमधुरमधुरनर्घरूपः॥तांयाचतेयदिभजव्रजना
गरित्वंसाध्यंकिमन्यदधिकंभुवनेभवत्याः॥८४॥वांगस्य॥अथराधाभिसारः॥८६॥मं
दंनिधेहिचरणेपरिधेहिनीलंवासःपिधेहिवलयावलिमंचलेन॥माजल्पसाहा
सिनिषणरदचंद्रकांतदंतांशवस्तवतमांसिसमापयंति॥८५॥तेषामेव॥किमुत्तीर्णःपंथाः
कुपितभुजगीभोगविषमोविषोढाभूयस्याःकिमितिकुलपालीकटुगिरः॥इतिस्मारंस्मा
रंदरदलितशीतद्युतिरुचौसरोजाक्षीशोणंदिशिनयनकोणंविकिरति॥८६॥सर्वविद्यावि
नोदानां॥चित्रोत्कीर्णादपिविषधराद्भीतिभाजोरजन्यांकिंवाब्रूमस्त्वदभिसरणेसाहसंमा

29

धवास्याः ॥ ध्वांते यांत्या मृदितितिमिरे राधयात्मप्रकाशे न्नासात्यालिः पृथिफणिफणारत्न
रोधी व्यधायि ॥ १९७ ॥ राधां प्रति सखीवाक्यं ॥ ३ ॥ मन्मथोन्माथितमच्युतं प्रति ब्रूहि किंचन
समुल्लसत्स्मिते ॥ किंच सिंच मृगशावलोचने लोचनें गितसुधौघनिर्झरैः ॥ १९८ ॥ कस्यचित् ॥
गोविंदे स्वयमकरोः सरोजनेत्रे प्रेमांधे वरवपुरर्प्पणं सखि त्वं ॥ कार्प्पण्यं न कुरु यदरावलो
कने त्वं विक्रीते करिणि किमंकुशे विवादः ॥ १९९ ॥ कस्यचित् ॥ परमानुरागपरयाथ राधया
परिरंभकौशलविकाशिभावया ॥ स तया सह स्मरसभाजनोत्सवं निरवाहयत्सखि शिखं कृष्णः
डशेखरः ॥ २०० ॥ कविराजमिश्रस्य ॥ अस्मिन्कुंजे विनापि प्रचलितपवने वर्तते को २९

पिनूनं पश्यामः किं नगत्वेत्यनुसरति गणे भीतभीतेऽर्भकाणां ॥ तस्मिन्राधासखोवः
सुखयतु विलसन् क्रीडया कैटभारिर्व्यातन्वानो मृगारिप्रवलघुरघुराराव रौद्रोच्चैर्ना
दान् ॥ २०१ ॥ कस्यचित् ॥ अथ क्रीडानंतरं । तत्र जानतीनां सखीनां नर्मोक्तिः ॥ इह हि
चुल्लनिकुंजे मध्यमध्यास्य रंतुर्विजनमजनि पाय्याकस्य बालप्रवालैः ॥ इति निगद
ति हृदये याचितां पांतु युष्मान् स्मितसवलितराधामाधवालोकितानि ॥ २०२ ॥ पुरुषोत्त
मदेवस्य ॥ अथ मुग्धवालवाक्यं ॥ कस्त्वद्वनमालया सह कृतं केनेति कुंजोदरे गोपी
कुंतलवर्हदामतदिदंश्रातं मया गर्ह्यतां ॥ इत्थं मुग्धमुखेन गोपशिशुनाख्यातेत्रपान

30 त्रयोः राधामाधवयोर्जयंति विलसत्स्मेरालसादृष्टयः ॥१०३॥ श्रीलक्ष्मणसेनस्य ॥ अ
प्य राधाया सह दिनांतरे केलिः ॥१०४॥ तत्र सखीवाक्यं ॥ अधुना दधिमंथनानुवंधं कुरुषे किं
गुरुविभ्रमालसांगी ॥ कलशस्तनि लालसीति कुंजे मुरलीकोमलकाकली मुरारेः ॥४॥ स
मा हर्तुः ॥ अपतस्याः साकूतवाक्यं ॥ श्वश्रूरिंगतिदैवतं नयनयोरीहालिहो यातरः स्वा
मी निःश्वसितेप्यसूयति मनोजिघ्रः सपत्नीजनः ॥ तद्दूरादयमंजलिः किमधुना दृग्भंगि
भावेन मे वैदग्धीविविधप्रवंधरसिक व्यर्थोयमत्रश्रमः ॥५॥ कस्यचित् ॥ संकेतीकृतको
किलादिनिनदं कंसद्विषः कुर्वतो द्वारोन्मोचनलोलशंखवलयक्वाणैर्मुहुः श्रृण्वतः १०

श्री लक्ष्मणसेनस्य ॥ गच्छाम्यच्युतदर्शनेन भवतः किं तृप्तिरुत्पद्यते किं त्वेवं स्वजिनस्य यो हि तनजनः संभावयत्यन्यथा ॥ इत्या-
त्रालिंगितसूचितस्य चावस्यानखेदालसामाश्लिष्यत्पुलकोत्करांचिततनुर्गोपीं हरिः पातु वः ॥ ३४

॥ केयं केयमिति प्रगल्भजरतीवाक्येन दूनात्मनो राधाङ्गणकोणकेलिविटपिक्रोडे
गताशार्वरी ॥ ३६ ॥ हरस्य ॥ आहूताद्य महोत्सवे निशि गृहं शून्यं विमुच्यागतो क्षीवः प्रेष्य
जनः कथं कुलवधूरेकाकिनी यास्यति ॥ वत्स त्वं तदिमां नयालयमिति श्रुत्वा यशोदा
गिरो राधामाधवयोर्जयंति मधुरस्मेरालसा दृष्टयः ॥ ३७ ॥ केसचित् ॥ अथ कुसरिवकु
लकिनीसकाम्यावहिः स्थलीतस्तमालयं प्राप्ता ॥ विद्योभितासितूनं क्लम भुजंगेन क
ल्याणि ॥ ३८ ॥ समाहर्तुः ॥ अथ पुनरन्येद्युरभिसारिका तत्र सखीवाक्यं ॥ अक्रांतद्यु
तिभिर्वसंतकुसुमैरुत्तंभयन् कुंतलानंतः खेलति खंजरीटनयने कुंजेषु कुंजेश्वरः ।

प॰ अस्मान्मंदिरकर्मतस्तावकरौ नाद्यापि विश्राम्यतः किंत्वेमोरसिकाग्रणीरसि त्वदीनेयं विलंबनमा ए

31 तस्यैव परीत्यकारिणीं सखीं प्रति राधावाक्यं लज्जैवोद्घटिता किमत्र कुलिशोद्बद्धाक पांस्यति मे यादेव ८२

३१ विलंबितापथ्यपि पुनः केयं कलिंदात्मजा आदिष्टा खलु दृष्टिरेव मसृणा माला लावली कीदृशी प्राणा एव

समर्पिताः सखि चिरं न स्मै किमेषा तनुः ११ कस्यचित् स्त्रियः केलिसरोरुहं दृत्रि चलैर्यस्मिन्मल्लमल्लीसृजं

कंठान्मौक्तिकमालिकां मदनुच त्यक्त्वा पदे पंचषैः क्रुत्सप्रेमविचूर्णितानां तरत्नया हृतामिमामनुगतं त्व

गीनि हृणाय मध्वतिपरं श्रोणीभरं निंदति १२ कस्यचित् अथवा सकशय्या तल्पकल्पयदृतिपल्लव

कुलैरं तल्लतामंडपे निर्विघ्नं मम पुष्पमंडनविधौ नाद्यापि किं मे चासि पश्यपश्य दमे दमं पतम संहृदाट

वीतस्ताव तं गोपेंद्रकुमार मत्र मिलितप्रायं मनः शंकते १३ श्रीरघुनाथदासस्य अथोत्कंठिता सखि स ३१

विजितोवीणावाद्येकर्णापरस्त्रियापतितमभवनाभ्यांतत्रत्वयाललितंध्रुवं कथमितरथाशे
स्व२ फालीषुस्खलत्कुसुमापिप्रसरतिनभोमध्येपीटोप्रियेणाविलंब्यते १४ कस्यचित्। अरतिरियंमसु
पैतिमांननिद्रागणयतितस्यगुणान्मनोनदोषान् विरमतिरजनीनसंगमाशाव्रजतितनुस्तनुतांन
चानुरागः १५ अथविप्रलब्धा उत्तिष्ठदूतियामोयामोयातस्तथापिनायातः यातःपरमपिजीवेज्जी
वितनाथोभवेत्तस्याः १६ कस्यचित् अथखंडिता। लाक्षालक्ष्मललाटपट्टमभितःकेयूरमुद्रागलेवक्त्रे
कज्जलकालिमानयनयोस्ताम्बूलरागोपरः दृष्ट्वाकोपविधायिमंडनमिदंप्रातश्चिरंप्रेयसो लीलातामर
सोदरेमृगदृशःश्वासाःसमाप्तिंगताः १७ उत्कलस्य। तस्यावाक्यं कृतेमिथ्याजल्पैर्विरमविदितेकाथु
कचिरात् प्रियांनामैवोच्चैरभिसरयदीयैर्नखपदैर्विलासैरप्राप्तंतवहृदिपदंरागबहुलेमयाकिंतेकृ

प· तं ध्रुवमकार्दिलाचारपरया १८ हृदयस्य सार्द्धमनोरथशतैस्तव पूर्णकांतामेव स्थितामनसिकृ
३२ त्रिमभावरम्या अस्माकमस्ति नहि कश्चिदिहावकाशस्तस्मात्कृतं चरणपातविडंबनाभिः १९
तस्यैव अनलंकृतोपि माधवहरसि मनोममदाग्रसमं किंपुनरलंकृतस्त्वं संप्रतिनखरत्नै
स्तस्याः २० कस्यचित् स्वजनाम्प्रति निर्वेदायास्तस्या वाक्यं व्यतीताः प्रारंभाः प्रणयबहुमानो वि
गलितो दुराशायातामेपरिणतिमियं प्राणानस्मपि यदिष्टं चेष्टं तो विरहविवशविख्यातयश
सो विभावामयस्येते पिकमधुमधुपांशुप्रभृतयः २१ पुष्पहेषोस्तमदेवस्य मामुचं पंचशारं पंचशारीरश
रीरे मासिं च सान्द्रमकरंदरसेन वायो अंगानि तत्प्रणयभंगविगर्हितानि नालंवितुं कथमपि स्व
मेतयजीवः २२ तस्यैव पुनः मायं समायाति माधवे सखीशिक्षा कंचनवंचनचतुरे प्रपंचय त्वं ३२

सुरांतके मानं वद वल्लभो हि पुरुषोदात्तिगण्डुः खमुद्वहति २३ अथ मानिनी भवतु विदितं छद्मा
लापैरलं प्रियगम्यतां तनुरपि न ते दोषोस्माकं विधिस्तु पराङ्मुखः तव यदि तथाभूतं प्रेम प्रपन्नमिमां द
शां प्रकृति च पलः को नः पीडागमो हत जीविते २४ अमरोः कस्त्वं तातस्य यदृच्छया कितव यास्ति हृति
गोपांगनाः प्रेमाणं न विंदति यास्त्वं वद हे र किं नाम तु ते कैतवं पथाहं तद्रता प्रायाय दमवं त्वय्येकतानापरं
तेनास्याः प्रणयोधुना खलु मम प्राणोः समं यास्यति २५ पुरुषोत्तमदेवस्य । निष्क्रामति क्रोशे सखीवाक्यं
साचिकंधरमम् किमीदृसेयातु यातु स विश्वतनार्दनः वामरी तिचवरांद्रिपामरी सेवतां परमदेवतामिव २६
समाहर्तुः श्रीकृष्णदूतीवाक्यं प्रेमावगाहनक्षते मानं मा कुरु चिराय करभोरु नाकर्णि किं नु मुग्धे जा
तं पीयूषमंथनेन गरलं २७ विधुमुखि विमुखीभावं भाविनि मज्जाषणो मा गाः गूढे निगमनिगूढः कतिपय

४८

प॰ कल्याणानोमिलति २८ वांगस्येमो इतीप्रतिश्रीराधावाक्यं अलमलंचूर्णस्य तस्य नाम्नापुनरपिसेवक भ८
थागतः सकालः कथयकथयवातथ्यामिइतीप्रतिवचनंनद्विषेतोपिमाननीयं २९ कस्यचित् अथक
३३ लहांतरिता तांप्रतिदक्षिणासखीवाक्यं अनालोच्यप्रेमाः परिणाति मनाइत्यसहृदस्त्वयाकांडेमानः
33 किमितिसरलेप्रेयसिकृतः समाकृष्टाह्येतेविरहदहनोद्गामहरशिखा इतास्तेनांगारास्तदलमधुनार
ण्यरुदितैः ३० भ्रमरोः कर्कशांसखीवाक्यं मानवंधमभितः श्लथयंतीगोरवंनखलुहारयगोरि श्री
जेवंनभजेतदनुनारिवंचकेसरलताहिनसाध्वी ३१ समाहर्त्त्रः तांप्रतिश्रीराधावाक्यं भ्रूभंगोगुणित
श्चिरंनयनयोरन्यस्तमामीलनं रोद्धुंशिक्षितमादरेणहसितंमौनेभितोंगीकृतः धैर्यंकर्त्तुमपिस्थि
रीकृतमिदंचेतःकथंचिन्मयावेद्धोमानपरिग्रहेपरिकरः सिद्धिस्तुदैवस्थिता ।३२। भ्रमरोः ॥ ३३

श्री: जानामिमोनमलसंगिवचोविभंगीर्गत्यागतिंनयनयोरपिचातुरींच आभीरनंदनमु
खांबुजसंगशंसीवशीकरोयदिनमामवशीकरोति २३ कस्यचित् सत्यंशृणोमिसखिनित्य
नवप्रियेमैगोपमल्लयापिहृदयंमदनोडुनोति युष्माकथंचनसमंगमितेपितस्मिन्नंतस्य मा॰२
कालमुरलीकवलीकरोति २४ श्रीमत्प्रभूणां नजानेसमुखायातेप्रियाणांवदतिप्रिये
प्रयातिममगाढागारागोत्रतां किमुनेत्रतां कस्यचित् मुरारिंमप्रपंत्याः सखिसकलमंगंनन
यंनेकृतंयच्छवांत्वमाहरिगुणागणांश्रोत्रनिर्वृतंसमंनेनालापंसमुपदिरचयंत्यामुखमयं
विधात्रनैवायच्चटनपरिपाटीमयुरिमा श्रवणसाख्याः साभयसंयवाकां त्वमसिविमुग्धासर

प लेमुरलीवक्रास्त्रिधावक्राः भंगुरयाखिलस्खलभंतदुरः सखिवैजयंत्येव २७ अथत्वमितराधिकोक्तिः
३४ निश्वासमावदनेनदहतिहृदयंनिर्मूलमुन्मथ्यते निद्रानैतिनदृश्यतेप्रियमुखंरात्रिंदिवंरुद्यते
34 अंगंशोषमुपैतिपादपतितः प्रेयांस्तथोपेक्षितः सख्यः कंगुणमाकलय्यदयितेमानंवयं
कारिताः २८ अमरोः अथमानजविरहेणाध्यायंतीतांप्रतिकस्याश्चिद्वाक्यं आहारविरतिः
समस्तविषयग्रामेनिवृत्तिः परानासाग्रेनयनंयदेतदपरंयच्चैकतानंमनः मौनंचेदमिदंच
शून्यमखिलंयद्विश्वमाभातितेतद्ब्रूयाः सखियोगिनीकिमसिभोः किंवावियोगिन्यसि २९
कस्यचित् तांप्रतिश्रीराधावाक्यं संगमविरहविकल्पेवरमिहविरहोनसंगमस्तस्यपकः स ३४

एवसंगेत्रिभुवनमपितन्मयंविरहे ४९ कस्यचित् अथश्रीकृष्णविरहः संजातेविरहेकयापि
हृदयेमंदानितांचिंतया कालिंदीतटवेतसीवनघनःछायाविषण्णात्मनः पायात्सःकलकंव
कूजितकलागोपस्यकंसद्विषो जिह्वावर्जिततालुमूर्छितमरुद्विस्फारितागीतयः ५० कस्य
चित् अथश्रीराधाप्रसादनं शिरश्छायांकृष्णःस्वयमकृतराधाचरणयोर्भुजावल्लिछायामिय
मपितदीयप्रतिकृतौ इतिक्रीडाकोपेनिभृतमुभयोरप्यनुनयप्रमादोजीयात्तामपिगुरुसम
क्षेस्थितवतोः ५२ हरस्य अथश्रीकृष्णंप्रतिराधासखीवाक्यं मासर्वत्रैववरकारागमुंजेवननमुखे
वहति वचनपटोमत्तवरागःकेवलमास्यमुकस्यैव ५३ गोवर्द्धनाचार्यस्य हम्भगाभवताहृद्योस्याज

ते

प. लंस्मरपावके ऽभिनिविशतात्प्रेमाधिकं चिरात्प्रकटीकृतं तं तव सुहृदये प्रीतेप्येवं सदैव सखेमुग्धे
मम सहचरीसंनिस्तेहामनागपिनश्चिता ४४ हृद्गस्य आगत्य प्रणिपातसांत्विनसखीदंतांतरेसाग
३५ सिस्तैरंकुर्वतितल्पपार्श्वनिभृतं धूर्तेंगसंवाहनं ज्ञात्वास्यसविशानयाकिलसखीभ्रांत्यैववाचः
35 शनैः खिन्नासीत्यभिधायमीलितदृशासांनंदमारोपितः ४५ वस्तुतस्तुगुरुभीतयातयाकुंजि
तेकपटमानकुड्मलेपेशलप्रियसखीदृशाहरिर्वीक्षितमस्तटलतागृहेयथौ ४६ माधवोमधुरमा
धवीलतामंडपपटुतरटन्मधुव्रते मंजुगोश्रवणचारुगोपिकामानमीनवडिशेनवेणुना ४७ कयो
श्चिदिमौ पुष्पच्छलेनतुकस्मसलितेषंती प्रतिकस्याश्चित्कुकिः पंथादेमममयोस्तुतेपरिहरस्वत्सूत्सभा ३५
पं

वनामेतन्मात्रमधारि मद्हरिमयानेत्रप्रणालीपथे नीरे नीलसरोजमुज्वलगुणं तीरे तमालांकुरः कुंजे कोपिकलिंदशैलदुहितुः पुंस्कोकिलः खेलति ४८ सर्वविद्याविनोदानां तत्र यमुनातीरे गतया राधया सहसंकथा कात्वं माधवदूतिका वदसि किं मानं जहीहि प्रिये धूर्तः सोत्यमनामनागपि सखि त्वद्याद्दरं गोजूति इत्यन्योन्यकथारसैः प्रमुदितां राधां सखीवेषवान् नीत्वा कुंजगृहं प्रकाशिततनुः स्मेरो हरिः पातु वः ४९ सोबस्य वसंतः संनद्धो विपिनमजं नतैचतरुणीस्त्रु स्वामाविशेवयमिवयमप्याहितपदैः व्रजन्त्वं ता राधे तूणमथ विलंवस्य यदि वा स्तुतं जातस्तावद्यतरवचनानामवसरः ५० कस्यचित् तत्र श्रीराधावाक्यं स्वामी मुग्धतरो वनं घन

प॰ मिदं वालाहमेकोकिनीद्रोणीमाहृणुतेतमालमलिनछायातमःसंततिः तन्मेमंदरकुंजसंकु
३६ चमद्दमावर्त्मेतिराधागिरः श्रुत्वांतापविरभ्यामन्मथकलासक्तोहरिःपातुवः ५१ कस्यचित्
36 प्रथ्यस्वाधीनभर्तृका मकरीविरचनभंगयाराधाकुचकलमर्दनवामनी ऋज्जुमपिरेखांलुम्पनूव श्रा३
ल्लवैवेषाद्धरिर्जयति ५२ कस्यचित् क्रीडानंतरंकुंजस्यस्वस्नापयितं एतेलक्ष्मणजानकीविरहि
नं मांखेदयंत्यंबुदामर्माणीवचद्दयंत्यलममीक्रूराःकदंबानिलाः इत्थंव्याहृतपूर्वजन्मवि
रहोयोराधयावीक्षितः सेर्ष्यंशंकितयासवःस्वयतस्वप्नायमानोहरिः ५३ कस्यचित् वंशीचौ
र्ये नीचैर्न्यासात्पदचरणयोर्नूपुरेमूकयंतीभूत्वाभूताकनकवलयानुत्क्षिपंतीभुजांते मुद्रामद्दण

३६

श्रकिं न च किं तत्राश्वदालोकयंती स्मित्वा स्मित्वा हरति मुरलीमग्रतो माधवस्य ५४ देत्याविपं
डितस्य तां प्रति श्रीराधावाक्यं अछिद्रमस्तु हृदयं परिपूर्णमस्तु मोवर्ष्यमस्तु मितमस्तु गुरुत्वमस्तु
कृष्णप्रियमसखि दिष्यामि सदाशिषस्ते यद्वासरे मुरलि मे करुणां करोषि ५५ श्रीगोविंदमिश्राणां
श्रुत्यंतं हृदये मलाच वविमिदं शुष्कतं मगेङ्गमे मोवर्ये व्रजनाथनाम कथनेदं त्वं भवत्यानिजं न किं
नामुरलि प्रयच्छसि पुनर्गोविंदवक्त्रामृतं यं पीत्वा भुवनं वशे विदधती निर्लज्जमुद्गायसि ५६ तेषा
मेव श्रमसां यहरेर्व्रजागमनं मंदध्वाणितवेणुरन्ध्रि शिथिले वावर्जयन्नु गोकुलं वर्हापीडकमुत्तमा
गरचितं गोपूलिधूम्रं दधत् म्लायं त्यावनमालया परिगतः श्रांतोपि रम्याकृतिर्गोपस्त्रीनयनोत्सवो वितन

प॰ रत्नश्रेयांसि वः केशवः ५७ नेत्रकस्यापि दृष्टिः द्वारे केशव गोपरागहृतया किंचिन्न दृष्टं मया तेना
३७ य स्वलितास्मि नाथ पतितां किं नाम नालंबसे एकस्त्वं विषमेषु खिन्नमनसां सर्वाबलानां गतिर्गोप्यैवं ग नार
37 दितः सलेशमवताद्गोष्ठे हरिर्वश्चिरं ५८ कस्यचित् नाभिदेशविनिवेशितवेणुर्धेनुपृच्छनिहिते
कक राज्ञः अन्यपाणिपरिमर्दितदंडः पुंडरीकनयनो व्रजमाप" कस्यचित् नेत्रराधायाः सौभाग्य
भ्रूवल्लीवलनैः कयापि नयनोन्मेषैः कयापि स्मितज्योत्स्नाविच्छुरितैः कयापि निभृतं संभावितस्याध्व
नि गर्वोद्भेदकृतावहेलललितश्रीभाजि राधानने सातंकानुनयं जयंति पतिताः कंसद्विषो दृष्टयः ५९
उमापतिधरस्य तिर्यक्कंधरमंसदेशमिलितश्रोत्रावतंसस्फुरद्बर्हीलंकितकेशपाशमनृजुभ्रूवल्लरीवि ३७

भ्रमंगुंजद्वरगुनिवेशितायरपुटं साकूतराधाननन्यस्तामीलितदृष्टिगोपवपुषोविस्मृतिं त्वपा

तुवः ८१ लक्ष्मीणामितनस्य अंसासक्तकपोलवंशवदनव्यासक्तविंवाधरद्वंद्वोदीरितमंदमंदपवनप्रार

ब्धमुग्धध्वनिः ईषद्वक्रिमलोलहारनिकरः प्रेतेकेशकाननन्यवचंचचदुदंचदंगुलिचयस्त्वांपातुरा

धाधवः ८२ नाथोकस्य ऋंगुष्ठाग्रमनियंत्रितांगुलिरसो संश्लिष्टपादाद्वभूराद्वीकृत्यपयोधरांच

लमलं सद्यःपयोविंदुभिः न्यग्जानुद्वयमध्ययंत्रितचटीवक्त्रांतरालस्खलद्गाराधानमनोदंरमविष

योगोपीभिरिदामोदरः ८४ श्रीराधायाः स्वयंकृतसंप्रतिचंद्रावलीसखीवाकं शठात्मनः कांचीमणि

रणितमाकर्ण्यसहसाययाश्लिष्टोनैवप्रशिथिलभुजग्रंथिरभवः तेदंततावद्वेघुतमभूमयाद्दृष्ट्वैवचो

५१ विषेंणीती किमपिनसत्वीमेगशायति कस्यचित् ॥ अथगोवर्द्धनोद्धरणं ॥ मन्नामार्त्तिर्यशोदयाप्रि
३८ यगुरुप्रीतेत्नराधयानगैर्वल्लवसूनुभिः सदभमसंभाविताशैमार्जितैः भीतानंदितविस्मितेनविष
३८ मंतंदेनचालोकितः पायाद्वःकरपद्मसुस्थितमहाशैलःसलीलोहरिः ॥ ४५ ॥ सोहोकस्प एकेनैव
चिरायकृष्णभवतागोवर्द्धनोयंधृतः श्रांतोसित्क्षणमास्वसांप्रतममीसर्वेवयंदध्महे इत्युल्लासित
दोष्णिगोपनिवहेकिंचिद्भुजाकुंचनन्यंचच्छैलभरार्दितेविरुवतिस्मेरोहरिःपातुवः ॥ ४६ ॥ शारणास्मा।
त्विन्नासिमुंचशैलंविभृमोवयमितिवदत्सुशिथिलभुजःभरभुग्नविततबाहुषुगोपेषुहसन्हरिर्जयति
४७ मुग्धेधाः दूरंदृष्टिपथात्तिरोभवहरेर्गोवर्द्धनेविधृतस्त्वय्यासक्तदृशःकृशोदरिकरःस्त्रस्तोस्यमाभू ३८

इत्थं गोपीनामितिजल्पितंकलयतोराधानिरोधाश्रयं श्यामाःसौरभरभ्रमभ्रमकराकंसद्विषः
पांतुवः ६८ सुभाकस्य अथनौक्रीडा। कुरुपारंयमुनायामुकुंदेतिगोपीभिराहूतः तरुतलक
पटघायालर्हिंगुणालस्यो हरिर्जयति ६९ संजयकविशेखरस्य उत्तिष्ठाग्रेतरोमेतरुणिमम
तरेःशक्तिरारोहणेका साक्षादाख्यामिमुग्धेतरणिमिहरवेराख्याकारतिर्मे वार्तेयंनौप्रसंगे ख ४
कथमपिभवितानावयोस्संगमालावार्तापीतिस्मितास्यंजितगिरमजितंराधयाराधयामि ७०
मुक्तानतरंगनिवहेनपतंगपुत्रीनद्याचनौरितिवचस्तवनर्ण्यमेव शंकानिदानमिदमेवममातिमात्रं
त्वंचंचलोयदिहमाधवनाविकोसि ७१ ममाहतुरिमो जीर्णातरिः सरिदतीवगभीरनीरवालाश्वयं

प। सकलमित्थमनर्थहेतुः विश्वासबीजमिदमेव वधूप्रोद्दीर्णाय यन्माथवनमस्मिंस्त्वप्रतिकर्ण
३९ धारः जगदानंददायस्य अंभसितत्वणामृतायास्तंभिततरणिः स देवकीसूनुः आतरविरहित
39 गोप्याः कातरमुखमीक्षते स्मरः ७३ सूर्यदासस्य वाचालैवैवयदुनंदनगव्यभारोहारोपिवारि
णामयासदस्माविकीर्णाः हरीक्षितंचकुचयोरनयोर्दुकूलंकूलंकालिंददुहितुर्नेनथाप्पहूरं कस्य
चित् पयःपूरैः पूर्णामपदिगतच्चूर्णाचपवनैर्गभीरेकालिंदीपयस्मिन्नरिरेषाप्रविशति
अहो मे दुर्दैवं परमकुतुकाक्रांतहृदयो हविकीरंवांतदपिकरतालीरचयति ७५ मनोहरस्य
पानीयसेचनविधौ मममैनेवपाणीविश्राम्यतस्तदपितपरिहासवाणी जीवामिचेत्पुनरहंनतदा ३९

कदापि कृष्ण त्वदीयनवगोचरंगादधामि ७६ तस्यैव इदमुद्दिश्य वयस्याः स्वसमीदृतैदेव
तनमत यमुनेवजानुदघ्नीभ वरुनवानाविकोत्कपरः ७७ मुकुंदमहाचार्यणा नर्तितत
त्लासरिकुभीरातरलानंदमतश्चकर्णाधारः अवलाह्यमुपैतिभानुरत्नसखिविद्धेनगरीहाकिं
करोमि ७८ कस्यचित् नापदत्ततेस्तुतिकथानशृणोतिकाकुशश्वत्सतेननमनुतेप्रणिपातपात
हा किं विधेयमधुनासखिनंदसूनुर्मध्येतरंगिणिणितरिंतरलीपुनोति ७९ पश्चात्तुगनवरंगलघि
प२ ततटोत्संगगांसगात्मजापूर्णोयंतरिवृभिर्नहिहिहवेःपुंकाकलंकादपि कांठिन्यभजताघसुंदरी
परंराधेप्रमोदेनतेजीवामस्कुटमातरीकुरुगिरिद्रोणीविशोत्सव ८० कांकुंकरोषिगृहकोण

प. करीषकुंजगृहंगागकिंननुहृष्याकितवप्रयामि कुत्राद्यजीर्णानरणीभ्रमणानिभीतगोपांग
ध. णागणाविडंबनचातुरीते ८१ समाहर्तः राधयाप्रहृदवेवाकं अंगुल्याकः कपाटंप्रहरति
५० कुटिलोमाधवःकिंवसंतोनोचक्रीकिंकुलालोनहिपरणीधरःकिंद्विजिहः फणींद्रः नाहंघो फ.२
रादिमर्दीकिमसिखगपतिर्नोहरिःकिंकपीशः इत्थंराधाविवादप्रहसितवदनोमाधवोवःस कपीश्वेताराधा
पायात् ८२ कस्यचित् कस्त्वंभोनिशिकेशवःशिरसिजैःकिंनामगर्वायसेभद्रेशौरिरहंगुणैःपि वा रत्नपिरस्म
तृगतैःपुत्रस्यकिंस्यादिह च क्रीचंद्रमुखिप्रयच्छसिनमेकुंडींघटींदोहनीमित्थंगोपवधूजि
तोत्तरतयाह्रीणोहरिःपातुवः चक्रपाणेः वामःसंप्रतिकेशवस्य भवतामुग्धेदृशानत्विदंवासं
ध.

बूहिशावप्रकाममम्नभगोत्वङ्गा३संमर्गतः यामित्यान्तुषितःक्वपूर्नविनतुर्मेस्मातिकिंयामिनी शो
रिर्गीपवयंपृच्छलेःपरिहमेत्रवंविधेःपात्वः ८८ कस्यचित् राधेतंकुपितातमेवकुपितास्तश्चासिधृ
मेर्यितोमातातंजगतांतमेवजगतांमातानविज्ञोपरः देविंत्वपरिहासकेलिकलहेनंतातमेवेत्य
सोस्मिरोवल्लवसंदृशीमवनमनूशोरिःश्रियंवःक्रियात् हरिहरस्य॥ अथरामः हृंहारोपप्रमदस्मद
नेमल्लिकापुष्पमोदश्रीसुभ्रांशोःकिरणारुचिरेकोकिलाघैमनोहारिरावात्विंत्वपशुपवनितानाविमदहा
पहारीकंसारातेर्मधुरमुरलीवाद्यराजिविराज ८७ कस्यचित् अथरामृतमाधुरीधुरीणादरिलीलामु
रलीनिनादपूरः प्रणतानमनःप्रमादमुच्चैर्हरतीनांहृदयलोहशामुनीनां माधवेंद्रपुरी लीलामु

प॰ त्वरितमुरलीतरलीकृतगोपभामिनीनिवहः तदपरमधुनिसृतस्त्वं कृष्णः पायाद्पायतो भव
या॰ तः ८८ मधुरवर्त्तिनः कारयन्नेव विलंबं मुंचकरं मे दवीयाम्मि नमहस्यात्पदं सोगर्जति मुरलीप्रग
५१ ल्भहूतीव समाहर्त्तुः चूडाचुंबितचारुचंद्रकचयं चामीकराभांबरं कर्णोत्तंसितकर्णिकारकुसुमं
कंदर्पकल्लोलितं वंशीवादनवावदूकवदनं वक्रीभवद्दीक्षणं भाग्यं भंगुरमध्यमाः परिणतं कुं
जांतरे भेजिरे ८९ कस्याश्चित् आगतगोपीः प्रतिश्रीकृष्णवाक्यं दुष्टः कोपि करोति वः परिभवं शंकेसु
दुर्गेकुले धावंत्यः स्खलदंबरं निषिद्धवेनूपुरं दस्मागताः श्रीः काभीतिरमंदहानववपुः सिंहस्य मुद्राह धूर
रेदृढं हेमममभाति दीर्घतववनक्रोडेकुरंगीदृशः ९० धूर्ताभ्यापेवहतिगाहनेधर्मपूरेव्रजांतः कावत्स्ल धा

५१ ५२

स्मावलति हृदयेतु मदीयं मतीनां मीमंतिन्य: स्फुट हृयतनुं हंसाविरुद्धं कुरुध्वं नायं दृष्टो मम विचर
ते हं तन्पुण्यपुस्पंपथा: ९२ अथ व्रजे देवीनामुत्तरं कथं वीथी रम्यानुपादिशासि धर्मप्राणयिनी: स्रसी
दं स्वाशिष्यामतितरलमुखी शाधिमुरली हरंतीमर्यादां शिव शिव परेशं प्रसिद्धदयं नयंती प्रेष्टेय
यद्भुवरयथानाह्वयतिन: अयं समाहदर्तु: गोपीजनालिंगितमध्यभागं वेणुं धमंतं भृशलोललेत्र
कल्लवेरप्रस्त्रुरोमहृदं नमामि कृष्णं जगदेककंदं ९५ पुरुषोत्तमदेवस्य कालिंद्या: पुलिनेषु
केलिकुपितामन्न्हजंपरामेवसंगच्छतीमनुगच्छतोऽश्रुकलुषां कस्याद्विबोराधिकां नत्पादप्रतिमानि
वेश्मिनपदस्योद्भूतरोमोद्गतैरक्रानुसानुनय: प्रसन्नदयितादृष्टस्य पुष्यात्तव: ९५ महानारायणस्य

प० श्रीकृष्णस्तंतर्हितेनेनां मां प्रश्नः तुलसि विलससि त्वं मल्लि जातासि फुल्लास्थलकमलिनि भृंगैः संगि

५२ नांगी विभासि कथयत नवतमाल्यः क्वापि प्रमस्माकं कस्मिन् वसति कपटकंदः कंदर्पे नंदसूनुः ।५६। स

माहर्तुः दृष्टः क्वापि समाधवो व्रजवधूमादाय कांचिद्गतः सर्वा एव हि वंचिताः सखि वयं सोन्वेष

णीयो यदि द्वे द्वे गच्छतमित्युदीर्य सहसा राधां गृहीत्वा करे गोपीवेशधरो निकुंजकुहरं प्राप्तो हरिः

पातु वः ।५७। कस्यचित् राधासखीवाक्यं प्रदोषाद्दोषाद्धा त्यजति विपिने तां यदि भवान् भवं भद्रं वा त्रि

भुवनपते त्वां वदतु कः इदं तु क्रूरं मे स्मरति हृदयं यत्किल तया त्वदर्थं कांतारे कुलतिलक नात्मा

पि गणितः ।५८। रामचंद्ररायस्य लक्ष्मीमध्यगतेन रामवलये विन्यस्तमयन्नात्मना कस्तूरीमकरभिर्विलासमुर

लीविन्यस्तवक्त्रेयुना ।। ५२

क्रीडागतांडवमंडलेनपरितोहृष्टेनतुष्यद्दृशांतांहिल्लीशककंकुसंकलपदायायाहरिःश्रीहरिः
९९ कस्यचित् तत्रविचराणाममुक्तिः मुक्तमुनीनामपृष्यकिमपिफलंदेवकीफलति तत्पालयतिय
प्रोद्दानिकाममुपभुंजतेगोप्यः २ दाचिगात्यस्य तप्तंतपोभिरन्यैःफलितंतद्गोपबालानां
श्रीमायत्कुचकुंभेवीलतिचालीयतिवृत्तं १ श्रीरघुपतिपादानां अथराधासखीप्रतिचंद्रावली
सख्याःसासूयवाक्यं मागविमुद्रककपोलतलेचकास्तिकस्यस्वदत्तलिखितानवमंजरीति अन्या
पिकिंनसाविभाजनमीदृशीनांवैरीनचेद्भवतिवेपथुरन्तरायः २ राधायाःसख्याःसाकूतवाक्यं
यदवधिगोकुलमभितःसमजनिकुसुमप्रनाशनेश्रेणीपीतांशुकप्रियेयंतदवधिचंद्रावलीजाता ३॥

प॰ गोवर्द्धनाचार्यस्य चंद्रावलीप्रतिसखीवाक्यं सौजन्येनवशीकृतावयमतस्त्वांकिंचिदाचक्ष्महे
कालिंदीयदियासिसुंदरिपुनर्मागाः कदंबाटवीकश्चित्तत्रनिनोतिनिर्मलतमस्तोमालियस्मिन्
४३ मनाग्लग्नेलोचनमीनिनोत्पलदृशः पश्यंतिपश्चाद्गृहं ४ गोवर्द्धनभट्टस्य गंतव्यातेमनसियमु
43 नावर्त्तनेचसदानीकुंजेमागाः सहजसरलेवंजुलेमद्वचोभिः गेहेत्वत्राप्यहहयदिवामामुरारेरु
द्धोकुत्राप्यकामधुरमुरलीनादमाकर्णयेथाः सरलेनकुरुविलंबंकुंभंसंभृत्यमंदिरंयाहि यावन्न
मोहमंत्रंशंसतिकंसद्विषोवंशी ६ ममाहवैः क्षुष्टेननीयमवलेव्यकालिंदजायाः कूलेविलासमुर
लीकृणायन्मुकुंदः प्राक्स्मरणात्कलयामिभमिलोयंत्यावक्रविवर्त्तयंतिगोपकुलांगनायाः ७ ॥ ४३

कस्यचित् सखायमुर्ग्रहमहं कलंसीयं हं मीपूर्णामतीव महतीमैंलभिमतास्मि एकाकिनी
सूप्रासिमोयदिनं दम्हेनामोहामिजीवनमिदं सहसापुरस्ते ८ तां प्रतिकस्याश्चिदुक्तिः वल्गा
त्वावनमालयानवदृतंवदीजयोस्वंदनेगोरस्यामकरीचटाचमकरांदोलेनविघूसिता ला
तास्वैरतरंगकेलिभिरियं तन्वीचपूर्नैतनुः सत्यं जल्पसि भानुजामभिरेसेमग्नाघहर्षादभूः ९
तद्भर्तारं प्रति सखीवाक्यं। सुभगममप्रियसख्याः किमिव सशंकं मुहुर्विलोकयसि यामुनपव
नविकीर्णप्रियकरजः पिंजरं स्पष्टं ९ चंद्रावलीप्रति सखीवाक्यं कात्यायनीकुसुमकामनयाकि
मर्थकांतारकुहिकुहरं कुतुकाद्गतासि पश्यस्तनस्तवकयोस्तवकंटकांतिलाकः सकंठिवत

प. पशुपतिजातकोपः ४ समाहर्तुर्हरिमौ अथभाविनि हरेर्मथुराप्रस्थाने राधासखीवाक्यं अद्यैव
यत्प्रातियद्भूतंचंद्रलेखां मत्खेतयावपुरिदंगमितंवराक्याः क्लेशगतेकुसुममसायक तत्प्रभाते
५५ वाणावलीं कथयकुत्रविमोक्तमितं ॥ हृदस्य श्रीराधिकावाक्यं प्रस्थानं वलयैः कृतं प्रियसखे
रस्रैरजस्रंगतं धृत्यानचलितमास्थितं व्यवसितं चित्तेनगंतुं पुरः गंतुं निश्चितचेतसि प्रियतमे सर्वैं
समंप्रस्थितं गंतव्ये सति जीवितप्रियसुहृत्सार्थः किमुत्यज्यते ॥ ६ ॥ अथ हरेर्मथुराप्रवेशे ॥
— छायापिलोचनपथं नजगाम यस्याः सेयं वधूर्नगरमध्यमलंकरोति किंवाकलया
मथुरानगरे मुररिमंयोपि वंधुकरदत्तकरः प्रयाति वाणीविलासस्य तत्रपुरस्त्रीवाक्यं ५५

अस्त्रमजं स्मोक्लधिन्नः कर्णीयते नयने दृश्यं परिदृष्टं नन्दैरोरं व्रजस्त्रीभिः १४ नेत्रभृङ्गस्य सा
द्रानंदमनंतमव्ययमजं यद्योगिनो यित्नतः साक्षात्कर्तुमुपासते प्रतिदिनं ध्यानैकतानाः परं ध
न्यास्ता व्रजवासिनां युवनयस्तद्भूयाः कौतुकाद्दालिंगंति समालपंति शतधा कर्षंति चुंबंति च १५
वाहिनीपतेः प्रियसखिनज गामवामशीलः स्फुटममुना नगरेणानंदसूनुः अदलित
नलिनीदलेव वापीयदहृतपल्लवपवकाननांतः कुमारस्य अथ श्रीराधायाया विलापः ॥ यस्याप्र
स्थितिमुघतस्य वचनं विस्मर्व्य माकर्णितं गच्छन्न हृदयमुपेत्तिनो मुहुः स्मो ठावृत्यपश्यपत्रापि तच्छेत्य
पुनरागतास्मि भवने प्राणास्तपवस्थिताः सख्यः पश्यत जीवितप्रणायिनी दंभादहं रोदिमि १७

प॰ रुद्रस्य गतो यामो गतो यामो गतो यामो गतं तद्दिनं हा हन्त किं करिष्यामि न पश्यामि हरेर्मुखं
पांकरस्य यमुनापुलिने समुल्लिपन्नटवेशः कुसुमस्य कंदुकं न पुनः सखि लोकयिष्यते कप
४५ टाभीरकिशोरचंद्रमाः १९ षष्टीश्वासमस्या याः पश्यंपति प्रियं स्वप्ने धन्यास्ताः सखि योषितः अ
45 स्माकं तु गते कृष्णे गता निद्रा पि वैरिणी २॰ धन्यस्य मे ये वसंतसमये विपिने नंदतत्सो
यं निकुंजविटपी निखिलं तदासीत् हा हन्त किं नु नवनीरदकोमलांगो नालोकि पुष्पधनुषः
प्रथमावतारः २१ श्रीभागवते दलति हृदयं गाढोद्वेगं द्विधा न तु भिद्यते वहति विकलः कायो
मूर्छां न मुंचति चेतनां ज्वलयति तनूमंतर्दाहः करोति न भस्मसात् प्रहरति विधिर्मर्मच्छेदी न कं ४५

ततिजीवितं २२ भ्रमय जलदानं भोगगर्भा प्रमोदय चातकान् कलय शिखिनः केकान् कंठे कंठे२
रयकेतकान् विरहिणि जनेन मूर्छां लब्ध्वा विनोदयति व्यथामकरुणा पुनः संज्ञाव्याधिं विधाय
[illegible] किमीहसे पतो भवभूतेः दृष्टं केतकधूलिधूसरमिदं व्योमक्रमाद्वीक्षिताः ककुभं ता
श्रशिलीध्रकंदलभृतः सोढाः कदंबानिलाः सख्यः संहरणतास्रु मुंचत भयं कस्मात्मुधैवाकुला
८३ पतानवप्युनास्मि वज्रघटितान्नूनं महिषे च नानू कस्यचित् स्मेयं नदीकुमुद्वंधुकरालपते
नयामृतं नटमिदं विपिनं नदेतन् नेमल्लिकासुरभयो मरुतस्त्वमेव हा प्राणवल्लभ सखेडलिभ्रमता
गतोसि २५ हरिमहस्य यदुनाथ भवंतमागतं कथयिष्यति कदा मदालयः पुगपतयरितःप्रधावि

प॰ ५८ ५6

नाविकसङ्ग्निर्वेदनेडुमंडले: २६ नेरभुक्तकवेः अयिदीनदयार्द्रनाथहे मथुरानाथकदा
वलोक्यसे हृदयंत्वद्लोककातरंदयितभ्राम्यतिकिंकरोम्यहं २७ श्रीमाधवेंद्रपुरीश्रीपादानां
आशोकतंतुमवलंब्यविलंबमाना रक्षामिजीवमवधिर्नियतोयदिस्यात् नोचेद्विधिःसकल
लोकहितैककारीयत्कालकूटमसृजत्तदिदंकिमर्थं २८ चूतांकुरंस्फुरतिहंतनवंवनेस्मि
जीवोपियास्यतितरंगतरलस्वभावः किंत्वेकमेवममदुःखमभूदनल्पंप्राणेश्वरेणसहितोनय
दयंनयातः २९ वंगस्य भ्रमर[illegible]शिशिरामोदंकोन्दंसमीरंसमीरयप्रकटयशाखिन्नाशाःकामं
मनोजसमुल्लसस्ववधिदिवसैःसख्योविमुंचततत्कृष्णाहृदयमथुनाकिंचित्कर्तुंममान्यदिहेति ३०॥ ५८.

हूर्णः १

रुद्रस्य नायाति च यदुपतिः सखि नैनं कामं प्राणास्त्वदीयविरहाग्निदिग्धान्ति यान्तु पंकः पंकह्रदे
महात्मम वज्रपातो भूयो यदि तु वदनं न विलोकितं तु २१ हरिमहस्य पंचत्वं तनुरेतु भूतनिवहाः
स्वांशे प्रविशंतु स्फुटं धातारं प्रणिपत्य हंत शिरसा तत्रापि याचे वरं तद्वापीषु पयस्त्वदीयमुकुरे
ज्योतिस्त्वदीयांगणव्योम्नि व्योम त्वदीयवर्त्मनि धरा तत्तालवृंतेनिलः २१ आश्लिष्य वा पादरतां पि
नष्टु मामदर्शनान्मर्महतां करोतु वा यथा तथा वा विदधातु लंपटो मत्प्राणनाथस्तु स एव नापरः
२२ श्रीभागवते प्रथममथुरागांयशोदास्मरत्या श्रीकृष्णवाक्यं तांबूलस्य मुखार्द्धचर्वितमितः को मे
मुखे निःक्षिपेदुन्मार्गापहृतं च चाटुवचनैः को मां वशे स्थापयेत् एह्येहीति विहस्य मामितिभुजः

प॰ स्वांके निधायाधुना केलिमल्लस्य शिखण्डकं मम पुनर्व्याधूय वयस्यकः २४ नैरभुक्तकवेः अथ श्री
५७ राधास्मृत्या हरेर्वाक्यं यदि निभृतमरण्ये प्रान्तरं वाप्यपाथ्यं कथमपि चिरकालं पुण्यपाकेन लप्स्ये
47 अविरलगलदस्रैर्घर्घरध्वानमिश्रैः शशिमुखि तव शोकैः प्लावयिष्ये जगन्ति २५ नैरभुक्तकवेः ॥
उद्धवं प्रति हरेर्वाक्यं विषये हि तावदबलास्तास्वपि गोप्यः स्वभावमृदुवाचः मध्ये तासामपि सा तन्
स्यात् सापि साचिर्वीदिति किमपि २६ कस्यचित् अथोद्धवेन राधायां हरेः संदेशः आविर्भावदिने
न येन गणितो हेतुस्तनीयानपि क्षीयेत नापि न चापराद्धविधिना नत्या न यो वर्द्धते पीयूषप्रतिवेदि
न हि जगती दुःखद्रुहः सांप्रतं प्रेमा तस्य गुरोः कथं नु करवै वाङ्निष्ठतालाघवम् २७ केषांचित् ॥ ५७

श्रान्तास्तावद्द्रवनवचनाभाजनत्वं विदूरे दूरे वार्त्तान्तव तनुपरीरंभसंभावनापि भूयोभूयः प्रणा
तिभिरहं किं त्वया च विधेयाः स्मारं स्मारं स्वजनगणो नैकापि रेखा ममापि केशवाचार्यस्य। अथ वृंदा
वनं गच्छत उद्धवस्य वाक्यं इयं सा कालिंदी कुवलयदलस्निग्धमधुरा मदांधव्याकूजत्तरलजलरं
कुप्रणयिनी पुरा यस्यास्तीरे सरसमधुरस्नेहरभिदे प्रभातप्राया गोपी त्रिभुवनविनोदेन दिवसाः २९
हाप्रारथ्ये: पुरेयं कालिंदी व्रजजनवधूनां स्तनतटीतनूरागैर्भिन्नाभवलसलिलाभूदनुदिनं अहो
तासां तानि त्वं हृदि तगलितैः कज्जलजलैर्विदानीयाते स्मिन्नूहिगुणमलिनाभून्मुररिपो ३० सर्वानंदस्य ॥
इदं तत्कालिंदीपुलिनमिह कंसासुरभिदो यशः स्फारं वह्नक्रस्खलितकवलं गोकुलमभूत् प्रभेदेभ्यस्का।

रघुगुलेर श्री

प॰ णाश्रवणामसृणेनारमयुरस्वराभिर्गोपीभिर्दिशिदिशिसमुद्गीर्णमनिशं ४१ सोद्धकस्य नाम्भो
नमोवल्लभवल्लभाभ्यो याभ्यां मुरारिरभिचिंत्यमानैः वक्षस्थलेतिःश्वसितैनेकडुस्सैर्लक्ष्मीपतेर्म्लायति
४८ वैजयंती ४२ व्रजदेवीकुलं प्रतिवाक्यं वियोगिनीनामपिपद्धतिं वोनयोगिनोगंतुमपिक्षमंते
48 यद्ध्येयरूपस्यपरस्यपुंसो यूयंगताध्येयपदं दुरापं ४३ कस्यचित् उद्धवदृष्टे सखींप्रतिराधावाक्यं ॥
कल्याणीकथयामिकिंसहचरिस्वैरेषुशश्वत्तरायस्यानामसमीरितंमुररिपोःप्राणेश्वरीतित्वया
मांहप्रेमभिदाभयात्प्रियतमेदृष्टापिदंतप्रभोः संदिष्टाम्मिनचेतिसंशयवती पृच्छामि नोकिंचन
रामचंद्रस्य । श्रीराधांप्रति उद्धववाक्यं । मलिनंनयनांवुधारया [illegible] मुखचंद्रंकरभोरुमाकुरु ४८

करुणावरुणालयो हरिस्त्वयि भूयः करुणां विधास्यति ४५ षष्ठीदासस्य उद्धवं प्रति राधास
खीवाक्यं हस्तोदरे वस्यकपोलपालेरस्त्वानलोचनयुगलपिताननायाः प्रस्थानमंगलदिनाव
धि माधवस्य निद्रालवोपि कुतपवसरोरुहाक्ष्याः ४६ हरिदासस्य निष्पंदनानि वणिजामपि मं
दिराणि निष्पल्लवान्युपवनानि दिगंतराणि निष्पंकजान्यपि सरित्सरसीकुलानि जातानि तद्वि
रहवेदनया नशांतं ४७ प्राणास्त्वं जगतां हरेरपि व्रजसकेतवेण स्वननादा
यव्रजमहुवामिह भवान्मार्गोपदेशो गुरुः हंहो माथुरदेशजानिलसखे संप्रत्यपि श्रीपतेरंगस्प
र्शविचित्रशीतलतनुस्नानात्वमेकोसि नः ४८ रामचंद्रदासस्य राधासखोपवक्तस्मसंदेशः त्वदेश

प॰ गतमाहेतेनसततं संजातरोमांचया तद्रूपांकितचारुचित्रफलके संतर्प्पयंत्या दृशं त्वन्नामामृतसि
५९ क्तकर्णपुटया तन्मार्गवातायने तन्व्या पंचमगीतगर्भितगिरा रात्रिंदिवं स्थीयते ४९ त्रिविक्रमस्य ॥
49 शृंगेन गजवद्रूतवद्धस्तु त्वषि ध्यानमुद्राङ्केऽजीवः करकिसलये दीर्घश्वासो यो क
पोलः श्रमे सैवैणीकुचपरिमले चंदनं वाचिमौनं तस्याः सर्वे ह्यितमिति न चकं नाविनाक्वापि चेतः ५०
द्देमेंद्रस्य दृष्टे चंद्रमसि प्रलम्भतमसि ध्वांमां गगने स्थैर्यस्य सिंहरू जित्रिमलते जसितयिगेतद्रू रंतनिज
प्रेयसि श्वासः कैरवकोरकीयति मुखं तस्याः सरोजीयति दृगपि चंद्राकं मन्मथो चीरोदीयति चं ५१
द्रकांतीयति भो ममभट्टस्य प्रालेयसीकरसमे हृदि तेमुररेरायाद्दत्तां नवसतिनैवकदापि पूर्णे ५२ ५९

॥३॥

शंकरस्य अस्याः स्तापमहं स्मकुंदकषयामेणीह प्रोल्लेकंठं पश्चिन्याः सरसं दलं विनिर्दितं त्व्य
स्याः सतापेहृदि ॥ अस्याः सदाविरहवह्निशिखाकलापतप्तेऽपि नोसि हृदये त्वमिह प्रियायाः ॥ श्री
दोसुष्यति संकुचति तनुतनुतमूर्णातमपाघतेपश्चान्मुमुरंतादधदहतिच श्वासावधूतः शिखी ५३
शांतिकरस्य उद्भूयेत तनूलतेति नलिनीपत्रेणा नीवीज्यते स्फोटः स्यादिति त्वागकं मलयजेदो
देन नोसिच्यते स्यादस्यातिभरात्पराभव इति प्रायो नवापल्लवारोपो वद्नासित त्वयं हृशतेना रा
धिः समाधीयतां ५४ निवसति यदि तव हृदये सा राधा वज्रघटितेतस्मिन् तन्त्वत्कुशालं तस्याः स्म
रविशिखेत्साद्भुमानायाः ५५ उन्मीलंति नवैल्लिनीहिव हृतिश्लोमाचलेनाहूरएवक्रीडाकाननमावि

प. शंतिवलयक्वाणौः समुल्लासय इत्यंगपल्लवदृष्टिगणानि तिलकुहूकंठीपुसंकेतिकव्यादाराः सुभग
५. त्वदीयविरहेणाथासखीनामिथः गलेकामूर्छ्छी भवति पुनरन्याग्रदनयोः किमप्यासीन्मध्ये सुभ
50 गनिखिलायामपि निशि लिखितामूर्त्तास्याः कुसुमशरलेखां तवकृते समाप्तिं स्खलीति प्रथम
पद्मभागोपि नगतः ५७ शचीपतेः चित्रायतवयि चित्तिते तनुभवाचक्रेत तज्जयंयनु वैतीधनुमुपा
गतें गुलियुगेवाणोगुणेयोजितः प्रारब्धेनवचित्रकर्मणि धनुर्मुक्ताख्येभिन्नाभूपां भित्तिंद्राग
वलंबकेपावचिरं सातत्र विद्वीयते ५८ बाणस्य तामंतस्य भावनापरिणतं मतापुरोवस्थिते
पावद्दोर्वलयंकरोति रभसादस्येसमालिंगितुं तावत्तानिजमेव देहमचिरादालिंगपरोमांचितं दृष्ट्वा ५.

ष्टिंजलच्छलेनहृदिंतमेनंपयोदेदृशि ८९ कस्यचित् अच्छिन्ननयनांबुबंधुकृतंतापः सखीष्वाहितो
दैन्यंन्यस्तमशेषतः परिजनेचिंतागुरुभ्योर्पिता अद्यश्वः किलनिर्वृतिर्व्रजतिसाश्वासैः परंखिद्यतेवि
स्त्रब्धोभवविप्रयोगजनितंदुःखंविभक्तंतया ९० हृदस्य अथतस्यापवसेर्ष्याजल्पितं मुखमापूर्यस
म्यक्ष्यापवहृदयस्यगृहीतरिपुसमं कस्मात्मनिपरपुरुषेमोहदकामस्यकाशरोत्याशा ९१ जगन्ना
थेसतस्य अथव्रजेदेवीनांसोत्सासः संदेशः वाचातृतीयजनसंकटदुःस्थयाकिंकिंवानेमयाविर
मेशाविलोकितेन हेनाथनंदसुतगोकुलसुंदरीणामंतश्चरीसहचरीत्वयिभक्तिरेव ९२ कस्यचित्
अथयथार्थसंदेशः मुरलीकल[illegible]निक्वाणोनेयागुरुलज्जाभरमप्यजीगणत् विरहेतवगोपिकाः

प॰ कथंममयंभोविनिपंतुमाधव ६३ षष्ठीदामस्य मथुरापथिकस्मुरारेरुपगेयं द्वारिवल्लवीवचनं पुन
रपियमुनासलिलेकालियगरलानलोज्वलतिवीरसरस्वत्याः अथद्वारावत्यांस्थितस्याहरेर्विरहः ॥
५१ कालिंदीमनुकूलकोमलरयामिंदीवरश्यामलाः शैलोपांतभुवः कदंबकुसुमैरामोदिनः कंदरान्
51 राधायाः प्रथमाभिसारमधुराज्जातानुतापः स्मरन्नस्तु द्वारवतीपतिस्त्रिभुवनामोदायदामोदरः ६५
शारदास्य कामंकामयतेनकेलिनलिनीमामोदते कौमुदीनिस्यंदैर्नसमीहतेमृगदृशामालापली
लामपि सीदन्नेषनिशामुखेः सह तन्तुभोगाभिलाषालसै रंगैर्न्याम्यति चेतसिव्रजवधूमादायमुग्धोह
रिः तस्यैव रत्नच्छायाकुरितजलेधामंदिरेद्वारिकाया हा किंम्गापिप्रवलपुलकोद्भेदमालिंगित
स्य विश्वपायान्महत्यायमुनातीरवानीरकुंजेराधाकेलीभरपरिमलध्यानमूर्छामुरारेः ६७ ॥ ५१

उमापतिर्यस्य निमित्तेन मयाभसि प्रणायतः पाली समालिंगिता केनालीकमिदं न वाच्यकथितं रा
धे मुधा ताम्यसि इत्युत्स्वप्नपरंपरासु लपतः श्रुत्वा वचः शार्ङ्गिणो रुक्मिण्याः शिथिलीकृतः सश
पथं कंठग्रहः पातु वः तस्यैव अथ वृन्दावनाधीश्वरीविरहगीतं यातेद्वारवतीपुरं मुररिपौ तद्वस्त्र
संव्यानया कालिंदीतटकुंजवंजुललतामालंब्य सोत्कंठया उद्गीतं गुरुबाष्पगद्गदगलत्तारस्वरं रा
धया येनांतर्जलचारिभिर्जलचरैरप्युत्कमुत्कूजितं ९९ अपराजितस्य अथ व्रजदेवीनां संदेशः पां
थ द्वारवतीं प्रयासि यदि हे तद्देवकीनंदनो वक्तव्यः स्मरमोहमंत्रविवशा गोप्योपि नामोज्झिताः एताः
केलिकदंबधूलिपटलैरालोकशून्या दिशः कालिंदीतटभूमयोपि नवभोनायाति चिंतास्पदं ७०॥

प॰ गोवर्द्धनाचार्यस्य तेगोवर्द्धनकंदराः सयमुनाकच्छः सचेच्छारसेभांडीरः सवनस्पतिः सहचरास्ते
तच्चगोष्टांगणं किंतेद्वारवतीभुजेगह्वदंयनायातिदोषैरपीत्यव्याद्धोहरिरुः सहव्रजवधूसंदेश
५२ शल्यहृद्धरेः ११ नीलस्य कालिंद्याः पुलिनप्रदेशमहतोरम्याः शशांकांशवः संतापनहरंतुनाम
नितरांकुर्वंतिकस्मात्पुनः संदिष्टंव्रजयोषितामितिहरेः संस्मृत्यवितेनांतः पीरतिस्वासाः प्रहृताजयं
तिरमणीसौभाग्यगर्वच्छिदः १२ श्रीदामानंप्रति द्वारिकानाथवचनं मागाइत्यवमंगलंव्रजसखे
स्नेहेनशून्यंवचस्तिष्ठेतिप्रभुनायथाभिलषितंकुर्विसुदामीनना ब्रूमोहंतसुदामामित्रवचनेनैवोप
चारादिदं स्मर्तव्यावयमादरेणभवतायावद्भवद्दर्शनं १३ हरेःखगदहादिकंद्रष्टान्तस्यवचनं नः
कृहंनतभित्तिमंदिरमिंद्रलव्याघवकाप्रांद्विवः सायेनुर्जरतीचवंतिकरिणामेतांचनाभाद्वदाः ५२

मत्तुङ्गोमसृलध्वनिः कलमिदं संगीतकं योषितां चित्रं हन्त कथं द्विजो यमियन्तीभूतिं समारोपितः
७४ कस्यचित् अथ कुहूदिने श्रीवृंदावनाधीश्वरीचेष्टितं येनैव सूचितं तमाभ्युदयप्रसंगामानादति
स्फारितिताम रसोपमेन अत्यान्निमील्य नयनं मुदितेव राधा वामेन तेन नयनेन ददर्श कृष्णं ७५
हरस्य आनंदोद्भूतवाष्पपूरपिहितं चक्षुः द्वमं नेदितं वा हसीदतपत्र वकम्य विधुरोपाक्कोन कं
ठग्रेहं वाणीसंभ्रमगद्गदाक्षरपदा मंक्षोभ लोलं मनः सत्यं वल्लभ संगमोपि सुचिराज्जातो वियो
गायते ७६ अथ रहस्यनुनयंतं कृष्णं प्रति किं पादाग्रे लुठसि विमनाः स्वामिनो हि स्वतंत्राः कंचि
त्कालं क्वचिदसि रतस्तत्र कस्तेपराधः आगस्कारिण्यहमिह यया जीवितं त्वद्वियोगे भर्तुः प्रा
णाः स्त्रिय इति ननु त्वं मयैवानुनेयः ७८ कस्यापि चित् तत्रैव सख्यौ प्रति राधावचनं यः

प॰ कौमारहरः सएव हि वरस्ता एव चैत्रक्षपास्ते चोन्मीलितमालतीसुरभयः प्रौढाः कदंबानिलाः
साचैवास्मि तथापि तत्र सुरतव्यापारलीलाविधौ कृस्नारोधसि वेतसीतरुतले चेतः समुत्कंठते ॥७८॥
५३ कस्यचित् प्रियः सोयं कृष्णः सहचरि कुरुक्षेत्रमिलितस्तथाहं सा राधा तदिदमुभयोः संगमसुखं
53 तथाप्यंतःखेलन्मधुरमुरलीपंचमजुषे मनो मे कालिंदीपुलिनविपिनाय स्पृहयति ७९ समा
हर्तुः समाप्तौ मंगलाचरणं मुग्धे मुंच विषादमत्र बलभित्कंपो गुरुस्त्यज्यतां सद्भावं भज पु
ण्डरीकनयने मान्यानिमान्मानय लक्ष्मीं शिक्षयतः स्वयंवरविधौ यत्वंतरेवीकच्छला दित्यल्प
प्रतिषेधमात्मनि विधिं स्पृष्टा एव नू हरिः पातु वः ८० कस्यचित् यदुवंशावतंसाय वृंदावनविहारि
णे संसारसागरोत्तारतरये हरये नमः ८२ श्रीविल्वमरसत्पाः भ्राम्यज्झामरमंदवाद्रिपि ५३

गोवर्द्धनाचार्यस्य तेगोवर्द्धनकंदरा: सयमुनाकच्छ: सचेष्टारसोभाण्डीर: सवनस्पति: सहचरा: ते
तच्चगोष्ठांगणं किं तेद्वारवतीभुजंगहृदयंगनायातिदोषैरपीत्यज्ञाहोदरिद्र: सहैवव्रजवधूसंदेशस्था
लंपहरे: ७१ नीलस्य कालिंद्या: पुलिनप्रदोषमहतोरम्या: शशांकांशव: संतापंनहरंतुनामनित
रांकुर्वंतकस्मात्तुन: संदिष्टंव्रजयोषितामितिहरे: संश्रुत्यकांतोत: पुरेनिश्वासा: प्रहतांजयंतिरम
णीसौभाग्यगर्वक्षितिरे: ७२ श्रीदामानंप्रतिद्वारिकानाथवचनं मागाइत्यववंसलव्रजस्यविस्तरेहन
श्रृंत्यवचलितेइतिप्रभुत्वायथाभिलषितंकुर्विन्नुदासीनता ब्रूमोरुंतसुदाममित्रवचनं नैवोपचा
रादिदंस्मर्तव्यावयमादरेणभवतायावद्भवद्दर्शनं ७३ हरेस्वगृहादिकंदृष्ट्वातस्यवचनं तेकूल
नतभितिमंदिरमिंदलव्यावकाशोदिव: सायेनुजेरसोचरंतिकरिणामितोंचनाभाचटा:

सकं२ क२१ श्रवं४

प॰ खरखाग्रचहनाद्विस्फुरत्केसराः प्रहन्नतकुंजरप्राग्भारसंवर्द्धिनः दैत्येंद्रप्रमदाकपोलविल
सत्पत्रांकुरछेदिनो दोर्दंडाः तिनिजकमषध्नुषः कंसद्विषः पांतु वः ८३ योगेश्वरस्य जयदेव
५४ विल्वमंगलमुखैः कृताः यत्र संति संदर्भाः तेषां पद्यानि विना समाहृतानीतराण्यत्र ८४ श्रीमद
नगोपालचरणमात्रेधेयै पद्यावली विलिखिता केनचिद्वैधुना प्रीणातु भगवान् कृष्णो राधिका
रमणः प्रभुः ॥८५ ॥ इति श्री पद्यावली संपूर्णा ॥ शुभमस्तु ॥ ॥